Ons denken en spreken over de bestedingsbeperking is nogal negatief ingesteld. Wij hebben blijkbaar verder gesprongen dan onze polsstok lang is. Moeten wij nu minder ver springen of opgewekt werken voor een langere polsstok, id est: opvoering van onze arbeidsproductiviteit. Als we het eens proberen met een radicale aanpak der ongevallenbestrijding. Succes verzekerd, maar iedereen moet meedoen!

En men dient dan tevens hèt eerste doel van elk streven voor veiligheid en hygiëne: te zorgen dat de mens zijn arbeid „gezond en wel" verrichten kan!

Ten slotte een samenvatting van de Veiligheidsbeurs: de stemming was willig, de handel levendig, de perspectieven gunstig! Tot zover dit beursbericht.

KRONIEK

SOCIALE VERZEKERING

Enkele rechterlijke uitspraken betreffende de premieïnning.
In de afgelopen maanden zijn enkele vragen op het gebied van de premieinning aan de rechter onderworpen. De procedures waarin deze kwesties aan de orde kwamen, vonden hun oorsprong in de strijd om de premieheffing over „zwart" loon, en werden gevoerd tussen werkgevers in het bouwbedrijf en de B.V. voor de Bouwnijverheid.

De hoofdvraag werd door de Centrale Raad beslist in die zin dat over zwart loon wel degelijk premie verschuldigd is. Hiervoor werd een uitvoerige, grotendeels maatschappelijke, argumentatie aangevoerd, voor welke wij verwijzen naar de tekst van een dezer uitspraken, welke in dit nummer is opgenomen (Centrale Raad van Beroep 1956/74, zie rubriek Rechtspraak).

De uitspraak moet wel als de enig mogelijke en hanteerbare worden beschouwd.

Overigens wordt het niet alleen in het bouwbedrijf, maar ook elders door veel werkgevers als onbevredigend aangevoeld, dat over bepaalde loonbestanddelen, i.c. zwart loon, wel premie wordt geheven, maar dat er bij de vaststelling der uitkeringen geen rekening mede wordt gehouden. Het is alles behalve eenvoudig om het onbehagelijke gevoel van deze werkgevers weg te nemen. Men kan met klem betogen, dat de maatstaf, voor de omslag van de kosten der sociale verzekering en die voor de vaststelling van de uitkeringen niet noodzakelijk dezelfde behoeven te zijn, en dat i.c. de ten behoeve van de loonadministratie zo dringend gewenste coördinatie van de fiscale en de sociale verzekeringswetgeving een zekere ongelijkheid van premieloon en uitkeringsloon onvermijdelijk heeft gemaakt, en tenslotte dat — aannemende dat overal wel wat overwerk wordt verricht of zwart loon wordt betaald — de omslag toch praktisch

op hetzelfde neerkomt, deze argumenten gaan er nu eenmaal niet gemakkelijk „in". En heeft men dan uiteindelijk de werkgever overtuigd, dat hij niet „te veel betaalt", dan komt hij plotsklaps tot de ontdekking, dat dan de arbeider „te weinig ontvangt", een conclusie, waartegen uiteraard weer een nieuw betoog zal moeten worden opgezet. Vooral ten aanzien van het zwarte loon is dit betoog nog niet zo gemakkelijk sluitend te krijgen, sinds de onwettigheid van de verstrekking daarvan dermate is vervaagd, dat werkgevers in rechte doen blijken, dat zij ongeveer 30 % boven het toegestane loonniveau plegen uit te komen.

In afwachting van een uitspraak van de beroepsrechter over de boven weergegeven kwestie weigerde een der werkgevers een premienota, waarin premie over zwart loon was vervat, te betalen. De bedrijfsvereniging vaardigde een dwangbevel uit als bedoeld in art. 15 der coördinatiewet. Een dergelijk dwangbevel is uitvoerbaar bij voorraad en wordt betekend en ten uitvoer gelegd op dezelfde wijze als een vonnis of authentieke akte (Artt. 420 e.v. Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering). De werkgever vroeg vervolgens in kort geding opschorting van de ten uitvoer legging van het dwangbevel op grond van art. 438 Rv.

Dit verzoek werd door de president van de Amsterdamse Rechtbank afgewezen, welke uitspraak zowel door het Hof als in cassatie werd bevestigd. (Hof Amsterdam d.d. 23-11-1955 N.J. 1956, 497, Hoge Raad d.d. 22-6-1956, N.J. 1957, 75; beide arresten zullen worden opgenomen in de rubriek Rechtspraak van het Mei-nummer). Door de werkgever werden verschillende motieven voor opschorting van de ten uitvoer legging aangevoerd, waarvan de voornaamste hieronder volgen:

I. Het dwangbevel zou executoriale kracht missen, omdat het niet was ondertekend door voorzitter en plaatsvervangend voorzitter der bedrijfsvereniging maar door het hoofd van de juridische afdeling van het Sociaal Fonds voor de Bouwnijverheid, hetwelk de administratie voor de bedrijfsvereniging voert;

II. De premies zouden op onwettige wijze zijn vastgesteld, omdat door de S.V.R. zou zijn nagelaten „regelen" te stellen voor de wijze, waarop de uitvoeringsorganen de premie dienen vast te stellen;

III. De premies zouden eveneens op onwettige wijze zijn ingevorderd, omdat door de S.V.R. zou zijn nagelaten „regelen' te stellen voor de wijze, waarop de uitvoeringsorganen de premie dienen te vorderen;

IV. De premies zouden voor een belangrijk deel niet verschuldigd zijn, omdat zij betrekking hadden op zwarte lonen.

Ad. I. Het is niet ongebruikelijk, dat het bestuur ener bedrijfsvereniging zijn bevoegdheid tot het *verlenen en ondertekenen* van dwangbevelen delegeert aan de directie der bedrijfsvereniging. Aangenomen, dat omtrent eventuele vraagpunten betreffende de verzekeringsplicht der betrokken arbeiders vooraf is beslist, is de vaststelling van de verschuldigde premie zozeer een routine-werkzaamheid, dat deze delegatie uit beleidsoogpunt verantwoord mag worden geacht. De Bedrijfsvereniging voor de Bouwnijverheid heeft i.c. een andere oplossing gekozen. Zij heeft geen bevoegdheden gedelegeerd. Zij heeft slechts een derde, nl. het hoofd van de juridische afdeling van het S.F.B. gemachtigd tot het *ondertekenen* van de dwangbevelen. In drie instanties is uitgemaakt, dat er tegen dit ondertekenen door het hoofd van de juridische afdeling van het administratiekantoor geen bezwaar bestond.

Merkwaardigerwijze is in de gehele procedure niet aan het licht gekomen, wie in feite het dwangbevel *verleent*. Het is uiteraard geenszins onwaarschijnlijk, dat verlenen en ondertekenen in feite in één handeling samenvallen; het zou intussen zeer interessant geweest zijn te vernemen, wat het standpunt van de rechter is ten aanzien van het *verlenen* van een dwangbevel door een „derde", als hoedanig het betrokken hoofd der juridische afdeling van het administratiekantoor toch moet worden beschouwd. O.i. zou een dergelijke machtiging, neerkomende op een delegatie van publiekrechtelijke bevoegdheden, niet aan een derde mogen worden verstrekt, vooral nu de statuten (artt. 56, 59) uitdrukkelijk regelen, aan wie de delegatie kan plaatsvinden, en derden, ook het administratiekantoor, daaronder niet voorkomen.

Dr. J. R. Stellinga haalt in het Tijdschrift voor Overheidsadministratie d.d. 24 maart 1957 de uitspraken van Hof en Hoge Raad in de onderhavige procedure aan ten bewijze, dat de rechterlijke macht te weinig oog heeft voor de eigen structuur van het administratieve recht. „De behoefte aan een speciale administratieve rechter blijft dan ook steeds acuut." De gedachtengang van schrijver menen wij in het kort aldus te kunnen weergeven.

Het Hof heeft zijn standpunt onzuiver gemotiveerd. Het heeft nl. in zijn overwegingen betrokken het bepaalde in art. 55 van de statuten der bedrijfsvereniging, inhoudende dat het bestuur door zijn voorzitter en plaatsvervangend voorzitter de bedrijfsvereniging in en buiten rechte vertegenwoordigt, en hieraan vervolgens de conclusie verbonden, dat het bestuur niet verplicht is alle daden, voortvloeiende uit de bedoelde vertegenwoordiging, zelf te verrichten. Hier is — aldus schrijver — van een verwarring sprake, omdat bij de ondertekening van dwangbevelen genoemd voorschrift in het geheel niet van toepassing is. Het slaat nl. uitsluitend op het optreden terzake van privaatrechtelijke handelingen; het zegt dus niets omtrent de vraag wie mag optreden bij de uitoefening van een publiekrechtelijke bevoegdheid der bedrijfsvereniging.

Afgezien van deze onjuiste motivering door het Hof, van welke overigens niet blijkt, dat zij door de Hoge Raad wordt gedeeld, is schrijver van mening, dat de uitoefening van de publiekrechtelijke bevoegdheden ener bedrijfsvereniging niet mag geschieden door personen, die buiten de bedrijfsvereniging staan. Hij acht daarom de uitslag van de procedure als geheel onjuist.

De bezwaren van dr. Stellinga tegen de motivering van het Hof kunnen wij delen. Het komt ons echter voor, dat schrijver de prudentie van de Hoge Raad heeft onderschat, wanneer hij tot de slotsom komt, dat het arrest de weg opent voor een overgaan van de gehele functie van de bedrijfsvereniging naar het administratiekantoor. De omzichtige beperking tot het punt van geschil: de bevoegdheid tot het zetten van de handtekening, wettigt deze conclusie vooralsnog zeker niet.

Ad. II en III. Art. 11 van de coördinatiewet sociale verzekering bepaalt, dat de vaststelling van de premie, alsmede de invordering daarvan, geschieden door het uitvoeringsorgaan, met inachtneming van door de S.V.R. te stellen regelen. Uitsluitend voor de President en het Hof heeft de werkgever betoogd, dat de premievordering op onwettige wijze was vastgesteld en werd ingevorderd, omdat in de wet genoemde „regelen" door de S.V.R. niet waren gegeven. Ten aanzien van de vaststelling hield

ZIEKENFONDSUITGAVEN VOOR EEN VERPLICHT VERZEKERD GEZIN VAN VIER PERSONEN

(Gegevens van het Bureau van de Ziekenfondsraad)	1946	1950	1956
HUISARTSENHULP	f 18,96	f 20,84	f 38,40
GENEES- EN VERBAND-MIDDELEN	f 15,12	f 22,04	f 32,40
SPECIALISTISCHE HULP	f 10,96	f 19,92	f 37,40
TANDHEELKUNDIGE HULP	f 3,96	f 8,92	f 16,20
VERLOSKUNDIGE HULP	f 2,56	f 2,36	f 2,88
ZIEKENHUISVERPLEGING	f 17,48	f 30,48	f 75,60
UITWENDIGE GENEESWIJZEN	f 0,80	f 1,60	f 2,80
KUNSTMIDDELEN	f 0,76	f 1,88	f 3,80
SANATORIUMVERPLEGING	f 1,48	f 9,28	f 10,64
OVERIGE VERSTREKKINGEN (W.O. ZIEKENVERVOER)	f 2,20	f 2,16	f 2,16

het premievaststellings- en invorderingsbesluit d.d. 31-12-'53 nr. 6895 (Ned. Stscrt. 1954 no. 1) slechts in, dat de bedrijfsvereniging de door haar gehanteerde voorschriften in haar statuten moest vastleggen, terwijl bedoeld besluit ten aanzien van de invordering slechts kennisgeving van de door de bedrijfsvereniging toegepaste regelingen eiste.

Van door de S.V.R. gegeven „regelen" kon dus moeilijk worden gesproken.

Het Hof achtte deze grief ongegrond, art. 11 der coördinatiewet aldus uitleggende, dat de regeling van de premievaststelling en -invordering in principe geschiedt op de wijze als door de bedrijfsvereniging is bepaald, maar dat zij zich daarbij aan (eventueel) door de S.V.R. te stellen regelen heeft te houden. Een bevredigende oplossing, die zeker strookt met de bedoeling van de wetgever.

Ad. IV. Door de werkgever is betoogd, dat verwacht moest worden, dat de administratieve rechter de premievordering over de zwarte lonen niet zou toewijzen, dat het derhalve aannemelijk was, dat hier onverschuldigde bedragen werden gevorderd, en dat er derhalve aanleiding was tot opschorting van de executie.

De kern van deze kwestie is in de procedure merkwaardigerwijze niet tot zijn recht gekomen. Het is deze: is de president in kort geding bevoegd en verplicht zich een voorlopig oordeel te vormen over punten, waar omtrent de uiteindelijke beslissing aan de administratieve rechter is voorbehouden?

Slechts de advocaat-generaal mr. Langemeijer heeft zich hierover uitgesproken, en wel in ontkennende zin.

Daar dit punt in het Meinummer afzonderlijk de aandacht zal hebben, gaan wij er thans niet verder op in.

Mr. J. SCHOORL

ARBEIDERSBESCHERMING

Er is heel wat te melden. Een drietal adviezen werden door de S.E.R. uitgebracht over onderwerpen, welke liggen op het terrein der arbeidersbescherming.

Het zijn het in het „Mededelingen Bedrijfsorganisatie' van 18 januari gepubliceerde advies over het ontwerp tot wijziging van het verplegingsbesluit 1928, het advies d.d. 17 januari over het ontwerp tot wijziging van het Werktijdenbesluit voor koffiehuis- en hotelpersoneel 1949 en het eveneens van 17 januari daterend advies over het ontwerp tot wijziging van het Arbeidsbesluit 1920.

Over deze adviezen zou ik op dit moment graag kort willen zijn, ten einde meer aandacht te kunnen besteden aan het op 13 februari verschenen Voorlopig Verslag over het ontwerp tot aanvulling van de Veiligheidswet 1934 en de Stuwadoorswet met bepalingen omtrent preventieve gezondheidszorg in de bedrijven.

Over het S.E.R. advies inzake het onwerp tot wijziging van het Werktijdenbesluit voor koffiehuis en hotelpersoneel mog ik toch nog even opmerken, dat de S.E.R. zich met het terugbrengen van de werktijd per week van 55 uur naar gemiddeld 53 uur (over een periode van twee weken) kan verenigen.

Voor het overige zij volstaan met het constateren, dat de S.E.R. in grote trekken akkoord kan gaan met de ontworpen wijzigingen van het Verplegingsbesluit en wat de wijzigingen

van het arbeidsbesluit betreft overleg voorstelt met het Landbouwschap (zoals bekend werd wijziging van arbeidsbesluit nodig, doordat dit besluit tengevolge van het schrappen van de uitzondering voor de landbouw uit de werkingssfeer van de Arbeidswet, mede op landarbeid van toepassing werd).

Over het ontwerp tot aanvulling van de Veiligheidswet en de Stuwadoorswet met bepalingen omtrent preventieve gezondheidszorg in de bedrijven — kortweg wel het ontwerp bedrijfsgeneeskundige diensten genoemd — werd reeds eerder in deze kroniek geschreven. Zeer verkort kan de inhoud ervan als volgt worden samengevat.

Het ontwerp gaat ervan uit, dat wettelijke regeling van de gezondheidszorg in bedrijven gewenst is. Voor fabrieken boven een bepaalde grootte kent het een verplichting om een bedrijfsgeneeskundige dienst in te stellen, of zich bij zulk een dienst aan te sluiten. Bij dit laatste wordt dan gedacht aan een bedrijfsgeneeskundige dienst, welke voor meerdere bedrijven werkzaam is.

De grootte der fabrieken waarvoor bedoelde verplichting — wordt het ontwerp wet — zal gelden, zal worden bepaald bij algemene maatregel van bestuur, doch de toelichting geeft aan, dat in eerste instantie is gedacht aan fabrieken met 250 of meer arbeiders.

Voor fabrieken, waarin zich bijzondere gevaren voor de daarin werkzame arbeiders voordien, stelt het ontwerp de verplichting om, ongeacht het aantal arbeiders, een bedrijfsgeneeskundige dienst aan zich te verbinden. Laatstbedoelde fabrieken zullen bij algemene maatregel van bestuur worden aangewezen indien het een groep betreft, of door het districtshoofd der Arbeidsinspectie, indien het één enkle fabriek geldt.

De aldus verplicht gestelde bedrijfsgeneeskundige diensten behoeven een erkenning van de Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, die zich in deze taak laat bijstaan door een Commissie van Bijstand en Advies.

Het ontwerp is niet zomaar uit de lucht komen vallen. Een drietal rapporten zijn eraan vooraf gegaan, te weten:

het in 1947 uitgebrachte rapport van de werkcommissie van de sectie voor Arbeids- en Bedrijfsgeneeskunde van de Algemene Nederlandse Vereniging voor Sociale Geneeskunde;

het in 1948 uitgebrachte rapport van de commissie tot bestudering van de taak van de bedrijfsgeneeskundige, ingesteld door de Nederlandse Maatschappij tot bevordering der geneeskunst;

het in 1949 uitgebrachte rapport van de z.g. commissie Fetter: „De ontwikkeling van de bedrijfsgeneeskunde in Nederland".

De rapporten van '47 en '49 dringen aan op wettelijke regeling, het rapport van '48 is te dezen aanzien meer neutraal gesteld.

Vooral het laatste rapport van de cie. Fetter is van grote invloed geweest op de inhoud van het ontwerp.

Over het ontwerp zelve verscheen in 1953 een afkeurend rapport van de centrale commissie voor de Volksgezondheid. In hetzelfde jaar verscheen een gunstig advies van de S.E.R. Deze beide adviezen zijn als bijlagen gevoegd bij de Memorie van Toelichting.

In januari 1955 werd het ontwerp bij de Tweede Kamer ingediend.

Eerst nú, in januari 1957, verschijnt het Voorlopig Verslag.

Men heeft echter niet stil gezeten.

In deze jaren zijn opnieuw rapporten verschenen, welke kennelijk van grote invloed zijn geweest op de inhoud van het Voorlopig Verslag. Het zijn het in 1955 verschenen rapport van de commissie Ausems, ingesteld door het Centrum voor Staatkundige Vorming — een rapport dus dat de R. Katholieke zienswijze aangeeft — en het in 1956 uitgebrachte rapport van de Dr. Wiardi Beckman Stichting, dat van de Socialistische opvattingen inzake bedrijfsgeneeskundige diensten getuigt.

Men mag dus gevoeglijk stellen, dat in het Voorlopig Verslag de R. Katholieke en Socialistische standpunten goed gefundeerd naar voren zijn gekomen. *Op menig punt zijn zij aan elkaar tegengesteld.*

Het zou te ver voeren in deze kroniek te trachten beide standpunten te analyseren. Toch moge, met alle risico's van een te grote beknoptheid, een poging worden gewaagd, om enigermate aan te duiden waarom het gaat.

Allereerst moet worden gezegd, dat blijkens het Voorlopig Verslag het belang van een doeltreffend georganiseerde preventieve gezondheidszorg in de bedrijven „allerwege" wordt ingezien. Ook is men het er over eens, dat de Overheid zich van dit terrein niet verre zal mogen houden.

Wanneer het echter aankomt op een van bovenaf op te leggen *verplichting* tot het instellen van bedrijfsgeneeskundige diensten lopen de standpunten sterk uiteen.

Van Socialistische zijde wordt de noodzaak tot het stellen van zodanige verplichting beklemtoond; het Voorlopig Verslag herhaalt de argumenten die in het rapport van de Dr. Wiardi Beckman Stichting voor de verplichtstelling worden aangevoerd. Het zijn de navolgende:

a. een medisch verantwoorde voorzorg vergt een positief gericht beleid, dat niet is te verwezenlijken door het geven van wettelijke veiligheidsvoorschriften alleen;

b. een groot aantal arbeiders werkt onder voor hun gezondheid nadelige omstandigheden;

c. zowel de automatisering in de bedrijven als de toepassing van radioactief materiaal maakt de in het vorige punt bedoelde nadelige omstandigheden nog ongunstiger dan deze tot dusverre waren;

d. de vicieuze cirkel, welke ten aanzien van de opleiding van competente bedrijfsgeneeskundigen is ontstaan, dient te worden doorbroken om een gewenste ontwikkeling in de bedrijfsgeneeskunde te verhinderen;

e. de groei van het aantal bedrijfsgeneeskundige diensten met een gemiddelde van 1 per jaar, is zo traag, dat de gezondheidszorg voor de arbeidende mens in ernstige mate dreigt te worden belemmerd;

f. de bedrijfsgeneeskundige zorg is zodanig gestabiliseerd, dat van een experiment niet meer kan worden gesproken.

De bezwaren welke van R. Katholieke zijde tegen een verplicht stellen van bedrijfsgeneeskundige diensten worden gevoeld, laten zich minder gemakkelijk opsommen. Stellig is men het van deze zijde niet eens met het zojuist onder f. geciteerde argument; men meent, dat het beeld van de bedrijfsgeneeskunde nog verre van klaar is. Het trekken van vaste lijnen, hetgeen bij het stellen van een verplichting toch noodzakelijk zou zijn, zou een blokkering betekenen van de ontwikkeling der bedrijfsgeneeskundige, diensten. De stellige voorkeur gaat dan ook uit naar geleidelijke en *vrije*, zij het door de overheid gestimuleerde groei.

Voorts wordt er van R. Katholieke zijde aan herinnerd, dat de commissie

Fetter in haar rapport de voorkeur gaf aan een zogenaamd „overredingsvoorschrift", (gelijk wij dat ter zake van het instellen van ondernemingsraden kennen) boven een verplichting, waaraan bij niet voldoening een strafsanctie is verbonden.

Zonder twijfel wordt de R. Katholieke afwijzing mede beheerst door de vraag in hoeverre bedrijfsgeneeskundige zorg mede kan en misschien zelfs zal treden in problemen, welke mede de levensbeschouwing raken.

Met enige spanning zien we uit naar het verschijnen van de Memorie van Antwoord.

In deze kroniek mag ten slotte niet onvermeld blijven, dat op 8 februari het Voorlopig Verslag Eerste Kamer is verschenen over hoofdstuk XII van de begroting '57, met de daarin gebruikelijke paragraaf „Arbeidersbescherming". Veel schokkends bevat deze paragraaf n.m.m. niet. Wanneer de Memorie van Antwoord is verschenen, is er wellicht aanleiding op de inhoud ervan nader terug te komen.

Mr. E. TINGA

ARBEIDSVOORZIENING

1. *Arbeidsmarkt.* Door de gunstige weersomstandigheden in de afgelopen drie maanden is er een duidelijke geleidelijkheid zichtbaar in de daling van het werkloosheidscijfer. Ook in maart daalde de werkloosheid, zij het, dat deze daling minder geprononceerd was dan het vorig jaar het geval was toen in maart nog met de voorjaarswerkzaamheden moest worden begonnen. De geregistreerde arbeidsreserve van mannen daalde in maart 1957 met rond 11.000 van 55.163 tot 4.249. Het aantal werklozen liep terug van 37.195 tot 28.571, terwijl het aantal op aanvullende werken geplaatste personen van 17.968 tot 15.678 daalde.

In maart 1956 bedroeg de daling van de geregistreerde arbeidsreserve van mannen ruim 27.000 mannen, doch de maand februari 1956 registreerde dan ook een werkloosheid, welke ongeveer 20.000 boven die van februari 1957 lag! De totale geregistreerde arbeidsreserve per einde maart 1957 ad 44.249 ligt nog 3.000 beneden die van maart van het vorig jaar.

De invloed van de weersomstandigheden op de daling van de werkloosheid treedt het duidelijkst aan de dag in de bedrijfsklassen landbouw, bouwnijverheid, baksteenindustrie, veenderijen en onder de losse arbeiders. Regionaal gezien is de seizoendaling het grootst in de drie noordelijke provincies.

In hoeverre naast de weersomstandigheden de invloed van de bestedingsbeperking in sommige sectoren van de arbeidsmarkt de daling van de werkloosheid heeft kunnen vertragen, valt moeilijk te zeggen. In het algemeen is in de sector van de water-, spoor- en wegenbouw een vermindering van werkgelegenheid merkbaar, hetgeen werkloosheid van grondwerkers, gravers e.d. veroorzaakt. De geregistreerde arbeidsreserve van de bedrijfsklasse bouwnijverheid lag aan het einde der maand maart dan ook hoger dan het vorig jaar. Ook de vermindering van de cultuurtechnische werken door de bestedingsbeperking van lagere publiekrechtelijke lichamen leidde tot het vrijkomen van arbeidskrachten. In sommige bedrijfstakken van de

metaalnijverheid wordt incidenteel gewag gemaakt van het annuleren van advies tengevolge van de bestedingsbeperking, doch ontslagen van betekenende omvang kwamen niet voor.

In het algemeen zou men kunnen zeggen, dat de betekenis hiervan op de arbeidsmarkt nog weinig omvangrijk en duidelijk is. De meer opgewekte klanken over de algemene economische situatie van ons land, welke de laatste weken van ministeriële zijde werden vernomen, zullen niet nalaten een stimulerende invloed op het bedrijfsleven uit te oefenen.

Geregistreerde arbeidsreserve van en vraag naar mannen

Bedrijfsklassen en Beroepengroepen	Gereg. arb.reserve eind feb. '57	Gereg. arb.reserve eind mrt. '57	Openst. aanvr. eind feb. '57	Openst. aanvr. eind mrt. '57
Aardewerk, baksteen	215	77	1.412	1.443
Bouwnijverheid	8.958	6.354	6.087	6.801
Hout, kurk, stro	140	104	2.818	2.883
Kleding	73	96	429	440
Leder, rubber etc.	58	53	1.635	1.806
Veenderijen	1.820	1.105	—	—
Metaalnijverheid	1.545	1.299	25.625	24.932
Textielnijverheid	120	73	2.733	3.011
Voedings- en genotmiddelen	487	354	2.213	2.211
Landbouw	15.485	11.613	903	942
Handel	958	851	451	466
Hotelpersoneel	1.242	1.022	665	688
Scheepvaartpersoneel	661	510	111	112
Niet-varend transportpersoneel	1.559	1.242	1.259	1.278
Kantoorpersoneel	1.305	1.229	2.539	2.521
Losse arbeiders	7.256	5.708	2.781	2.730
Overige bedrijfsklassen	2.133	1.879	8.560	8.610
Minder geschikten	11.148	10.680	—	—
Totaal	55.163	44.249	60.225	60.872

De stijging van de vraag was voor de maand maart gering. Het feit, dat reeds veel arbeiders in dienst gehouden waren en een groot deel reeds in februari in dienst genomen was, maakte een sterke seizoenstijging in de vraag minder waarschijnlijk. Daarnaast valt een zekere reserve te bespeuren, met name in de metaalnijverheid.

Wat de verschillende vormen van werkloosheid betreft zij opgemerkt, dat de daling van de werkloosheid practisch geheel moet worden toegeschreven aan de daling van de seizoenwerkloosheid. Ten opzichte

van februari zijn derhalve de wrijvingswerkloosheid, de structuurwerkloosheid en de werkloosheid van minder geschikten niet noemenswaard gedaald.

Werkloosheidsvormen	einde febr. '57	einde maart '57
Seizoenwerkloosheid	28.000	17.000
Wrijvingswerkloosheid	8.000	8.000
Minder-geschikten	11.000	11.000
Structuurwerkloosheid	8.000	8.000
Totaal	55.000	44.000

Het aantal werkloze vrouwen daalde in maart onder invloed van het seizoen van 3.553 tot 3.080 en betrof voornamelijk jeugdigen in de bedrijfsklassen handel en horecabedrijven, alsmede bij het administratief en het huishoudelijk personeel. De vraag steeg van 36.706 tot 37.363.

2. *Actuele feiten.*

Ingevolge een bekendmaking van de minister van Economische Zaken zullen met ingang van 15 april 1957 tot nader order geen verzoeken om toepassing van de „premieregeling bevordering industrievestiging kerngemeenten" meer in behandeling worden genomen voor de ontwikkelingsgebieden in de provincies Noordholland, Gelderland, Noordbrabant en Limburg.

Door deze maatregel komen de financiële faciliteiten voor nieuwe industrievestigingen in de genoemde ontwikkelingsgebieden tot nader order te vervallen.

Hierbij heeft de gedachte voorgezeten, dat in deze gebieden de ontwikkeling van de werkgelegenheid en van de werkloosheid zodanig gunstig is geweest, dat op grond van ervaringen moest worden geconstateerd, dat aan de voorwaarden ter voldoening aan de eisen om van deze faciliteiten te profiteren niet meer kon worden voldaan.

Op 20 maart j.l. is te Brussel het interim-arbeidsaccoord tussen België, Luxemburg en Nederland ondertekend. Dit accoord, dat gesloten werd in afwachting van de inwerkingtreding van het Benelux-Arbeidsverdrag, is in Nederland en België met de ondertekening van kracht geworden.

H. P. M. Willebrands

NIEUWE UITGAVEN

DE PUBLIEKRECHTELIJKE BEDRIJFSORGANISATIE IN NEDERLAND, *Geschriften van de Prof. Mr. B. M. Teldersstichting, nr 3, Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage 1957, 210 p., f 4,50.*

Hoewel in het mei-nummer de voorzitter van de Sociaal-Economische Raad, prof. mr. F. de Vries, op verzoek van de redactie een artikel aan dit rapport zal wijden, wil ik hier vast de inhoud van dit belangrijke geschrift bekend maken. Behalve een aanhangsel met acht bijlagen bevat het boek 7 hoofdstukken, t.w.: I De discussie over de p.b.o.; II De tot-

standkoming van de wet op de b.o.; III De motieven voor de instelling van bedrijfslichamen; IV De inrichting van de bedrijfslichamen; V De p.b.o. in de practijk; VI Analyse van de argumenten pro en contra de p.b.o.; VII Beoordeling van de feitelijke ontwikkeling. Een samenvatting in drie talen besluit de tekst.

De bedoeling van het rapport der Teldersstichting is de in het zand van ideologieën gestrande discussie weer op gang te brengen. De samenstellers van het rapport voeren daartoe een schat van kostelijke gegevens aan en ik beken graag, dat het rapport reeds daarom de kennisneming ten volle verdient. Dat het rapport niet alleen een sterk critisch geluid laat horen, maar eigenlijk zijn ontstaan aan een pessimistische instelling ten opzichte van de p.b.o. heeft te danken, doet niet ter zake. Het scherpt de geest en het is uitermate nuttig, dat de discussies over de p.b.o. eens wat meer op grond van feiten en gegevens worden gevoerd en minder uit loutere positieve of negatieve gezindheid. Wat er aan sombers over de p.b.o. verteld kon worden, is in dit rapport bijeengegaard. De positieve kanten worden wel genoemd, maar blijven bloedarm. Het is echter goed, dat bepaalde negatieve kanten eens duchtig gehekeld worden, daar er inderdaad een ontwikkeling aan de gang is en tendenties waarneembaar zijn, welke geheel strijden met de opzet en de bedoeling der p.b.o. Het rapport noemt de beruchte kwestie der representativiteit, het staat stil bij het vraagstuk der vertegenwoordiging in de besturen die inderdaad in conflict met de democratische beginselen dreigt te komen, het schenkt aandacht aan de kwalijke misbruiken bij de contributieaftrek, het hekelt het in vele gevallen schrijnende gebrek aan openbaarheid, het waarschuwt voor de misbruiken die gemakkelijk gemaakt kunnen worden van monopoloide situaties in de bedrijfstakken, het wijst op de schier onmogelijke eis die aan belangenorganisaties gesteld worden door van haar te verwachten dat zij het algemene belang vooropstellen en dienen, enz. enz.

Ook degenen, die de p.b.o. lief hebben, kunnen met dit critische geschrift hun voordeel doen. Misschien zij wel in de eerste plaats, daar de p.b.o., hún p.b.o., gedoemd is te mislukken, als niet tijdig de gesignaleerde fouten, die ik zelf voorlopig nog als „Schönheitsfehler" beschouw, afdoende worden verbeterd.

HOOFDLIJNEN DER TOEGEPASTE ORGANISATIE,
Ir Ernst Hijmans en Dra Eva Hijmans, Kluwer te Deventer 1956, 2e ongew. druk, 210 p., f 24,75.

Dit boek is bestemd voor „hen die leiding geven in het bedrijf, accountants en studerenden". Sedert de interne organisatie zich ook bezighoudt met de menselijke verhoudingen, kan men in werken, waarvan de titel het niet doet vermoeden, interessante beschouwingen over de sociale verhoudingen in de onderneming vinden. In hun voorbericht merken de schrijvers op: „Men begint te beseffen, dat dit leiderschap de verantwoordelijkheid voor het welzijn en de arbeidsvreugde van die mensen inhoudt, en dat hier naast goede wil een belangrijke mate van kunnen onmisbaar is". Met andere woorden: leiding geven en medewerkers bezielen moet geleerd worden. Het is jammer, dat deze sociale aspecten slechts schematisch aangeduid worden. De behandeling van de onderwerpen der verschillende hoofdstukken is ongelijk van diepte, aldus stellen schr. vast. „Hoofdstukken, zoals die over personeelbeheer, scholing en opleiding, enz. . . . hebben slechts ten doel voldoende over het onderwerp

mee te delen om de lezer met de voornaamste gedachtengangen kennis te doen maken en zijn belangstelling voor verdere studie te wekken." Schr. zijn niets te bescheiden geweest, daar genoemde beschouwingen inderdaad zeer oppervlakkig zijn en zelfs onvoldoende om aan te sporen tot verdere studie. Het boek bevat immers geen noten en ook geen verwijzingen in de tekst naar sociale rapporten van S.E.R., Stichting of vakorganisaties. In het paragraafje over medezeggenschap wordt het volgende verkondigd: „Maar de personeelafdeling zal toch het orgaan der directie zijn, waarmee de personeelraad geregeld samenwerkt, en dat altijd ter beschikking staat voor het verschaffen van gegevens en het behandelen van aangelegenheden, die niet belangrijk genoeg worden geacht om aan de directie te worden voorgelegd. Een personeelraad zal niet in hoofdzaak voor de arbeidsvoorwaarden behoeven op te komen. Deze worden met de vakbonden behandeld. De medezeggenschap betreft de technische inrichting der productie. Ook de eenvoudigste werker zal hieromtrent vragen en ideeën hebben, die wortelen in zijn deelname aan de vervaardiging".

Misschien dat schr. in dit soort van beschouwingen aanleiding vinden eerst zelf tot zelfstudie te komen, opdat een eventuele volgende druk rekening kan houden met de inhoud van vijftig jaren medezeggenschapsstrijd, de wet op de ondernemingsraden en de talloze beschouwingen over het rechtsbewustzijn van de arbeider. Als zij hun boek daarmee op het „sociale minimum" gebracht hebben, wordt wellicht begrijpelijk hoe voor de 200 bladzijden plus bijlagen *f* 24,75 gevraagd wordt. Maar eerst zullen dan ook de foto's gemoderniseerd dienen te worden; zij zijn slecht en verouderd en tonen o.m. de fabricage van de hier te lande al sinds meerdere decennia niet meer gebouwde houten spoorwagons.

ECONOMISCHE ORDE EN SOCIALE POLITIEK,
Dr G. M. J. Veldkamp, Stenfert Kroese te Leiden 1957, 156 p., f 9,80.

Niet zo lang geleden heeft de huidige minister van economische zaken enige oude opstellen van zijn hand opnieuw uitgegeven onder de titel „Economische orde en economische politiek". Hij meende dat het voor een ruimere lezerskring wellicht interessant zou kunnen zijn de groei van zijn gedachten in de periode tussen zijn afstuderen en zijn optreden als minister te kunnen signaleren in een bundel, waarin zijn voornaamste artikelen en redevoeringen bijeen waren gebracht. Thans heeft ook staatssecretaris Veldkamp enige opstellen en toespraken gebundeld en — voorzien van een warm gesteld voorwoord van zijn politieke chef — bij dezelfde uitgever het licht doen zien. Ook Veldkamps opstellen stammen uit de periode tussen afstuderen en intrede in de practische politiek. Dit is jammer, aangezien juist zijn werkzaamheid hem veel in contact brengt met de practische zaken en toestanden van alledag en zijn „makro"-theorieën door toetsing aan de „mikro"-practijk nog aan waarde gewonnen zouden hebben.

Het boek bevat na een Tengeleide van de heer Zijlstra en een Inleiding van schr. vier hoofdstukken, t.w. I De problematiek der hedendaagse sociale politiek (eerder verschenen in de opstellenbundel Economische wetenschap en economische politiek); II Het arbeidsrecht en de sociaal-economische orde (artikelen uit de Naamloze Vennootschap 1952); III De grenzen der sociale wetgeving tussen een liberale en socialistische politiek (artikelen in het Dagblad De Tijd van

december 1951); IV Een christelijke sociale politiek (rede voor het partijcongres der K.V.P. in 1949). De ondertoon van alle beschouwingen luidt, dat sociale politiek niet anders is als een onderdeel van de economische politiek. Het eigen karakter van een christelijk sociale politiek zal altijd weer hierin worden gevonden, dat het gaat om de mensontplooiing in een zedelijk genormeerde samenleving; maar — zo stelt de heer Zijlstra vast — dan altijd een mensontplooiing in christelijke zin, dat is: een ontplooiing van de mens, geschapen naar Gods beeld en bestemd voor een eeuwig leven.

Waartoe dit loffelijk uitgangspunt nu in de practijk van politiek en bedrijfsleven leidt, wordt ons niet verteld, daar — zoals ik al opmerkte — de pen sedert begin 1952 is opgedroogd. Dat ons hiermee onthouden wordt hetgeen waarom het gaat, is duidelijk.

UIT ONZE SOCIALE GESCHIEDENIS, *Herinneringen en documentalia, Dr Cassianus Hentzen O.F.M., Uitg. Paul Brand te Bussum 1956, 253 p., f 17,50.*

„Onze" sociale geschiedenis is de geschiedenis van rooms katholiek Nederland. „Uit" onze sociale geschiedenis duidt een beperking aan, nl. die tot de periode 1915–1925, waarvan dan nog speciaal de wordingsgeschiedenis van de huidige r.k. organisaties en de daarover gevoerde ideeënstrijd. De schr. zal velen van de lezers bekend zijn door zijn machtige en prachtige werken over de encycliek Quadragesimo Anno. Het kloeke boek valt uiteen in tweeën: de eerste 70 bladzijden zijn herinneringen met gegevens en motiveringen; het tweede deel (p. 75–253) bevat de tekst van artikelen, rapporten en andere geschriften.

DE GELDSCHIETERSWET, *ac.pr. W. Schoonderbeek, Vuga Boekerij te Arnhem 1957, 457 p., f 25,—.*

Schr. promoveerde op deze dissertatie in de rechtsgeleerdheid aan de universiteit te Amsterdam. Het is een formidabel en bijzonder mooi uitgevoerd werk geworden, waarvan uitstekende (maar helaas niet in de inhoudsopgaaf genoemde) registers van artikelen, personen en zaken het naslaan vergemakkelijken. Wat is het toch jammer, dat niet alle promovendi verplicht worden hun proefstukken registers mee te geven! Hoofdstuk I behandelt de woeker en telt 40 bladzijden. Hoofdstuk II behandelt de Geldschieterswet in 260 pagina's. Een derde hoofdstuk wijdt beschouwingen aan de toekomst. Hierin stelt schr. vast dat het consumptief crediet op mars is en niets deze opmars kan stuiten. Z.i. behoort hieruit de conclusie te worden getrokken, dat de Geldschieterswet 1932 aan de gewijzigde omstandigheden behoort te worden aangepast. Het sumptieve commerciële crediet moet een ruimere wettelijke armslag krijgen. Om misbruik van geldwoeker te voorkomen zullen de principia der wet van 1932 nog verscherpt, maar anderzijds het bonafide consumptieve crediet ruimer baan gegeven moeten worden met opheffing dus van de belemmeringen in voorschriften, die in een andere tijd en met een andere bedoeling zijn gegeven. Dringend nodig is de opzet van een behoorlijke statistiek, een diepgaande studie van de economische inflatoire, deflatoire en conjunctuur-politieke aspecten van het consumptief crediet, terwijl ook aandacht moet worden besteed aan de psychologische en sociologische tendensen. Belangrijk is de proeve ener nieuwe wettelijke regeling, waarmee schr. zijn theoretische beschouwingen afsluit.

In de proeve ener memorie van toelichting hierop wordt betoogd dat men een kwart eeuw geleden het consumptieve crediet als een verlengstuk van de armenzorg zag, terwijl de schets van het wetsontwerp er van uitgaat dat het een even nuttige functie kan vervullen als het productieve crediet. Het consumptieve crediet, zo vervolgt schr. in zijn proeve, kan bijdragen tot economische welvaart en tot het geluk van de niet al te zeer met aardse goederen gezegende personen, die echter wel over andere krachten beschikken die hen in onze huidige maatschappij kredietwaardig maken. In overeenstemming hiermee wordt het commerciële crediet niet beschouwd als iets wat maar zo gauw mogelijk moet uitsterven, doch krijgt het een nieuwe kans en ontplooiingsmogelijkheid geboden.

DER GEBURTENRUECKGANG IN WIEN, *Sozialwissenschaftlichte Uebungen, ac.pr. H. M. Jolles, Van Gorcum te Assen 1957, 394 p.*

De persen van Van Gorcum zullen door de lijvige proefschriften van Schoonderbeek en Jolles wel geblokkeerd zijn geweest, tenzij de uitgever de werken in loondruk uitbesteed heeft. De boeken zijn heel mooi uitgegeven en zullen hun schrijvers, die de doctorshoed ermee verdienden, wel een leven lang voldoening schenken. Het boek van Jolles behandelt hetzelfde probleem als de dissertatie van mej. Salomonson (Enige sociaal-psychologische aspecten van het lage geboortecijfer in Wenen), waaraan ik in het oktober-nummer van 1956 (p. 627) aandacht besteedde. Beide onderzoeken werden gefinancierd door Z.W.O., maar dat van dr. Salomonson onderzoekt het verschijnsel in Wenen op zijn sociaal-psychologische aspecten, terwijl dat van dr. Jolles breder opgezet en een proeve tot algemeen sociaal-wetenschappelijk onderzoek is. De 16 hoofdstukken van het werk van de laatste behandelen dan ook enkele historisch-sociografische aspecten van de stad Wenen, de demografische ontwikkeling, enige theorieën over de geboorteteruggang, methodologische uitgangspunten, de enquetering der Weense bevolking, de spreiding der gezinsgroepen over de stad, de economische factoren, de interdependentie tussen sociale geledingen en geboorteteruggang, de woningfactoren, de openbare mening en de ideologische factoren, de migratie en het nationaliteitenvraagstuk, de politieke constellatie en de vertrouwenscrisis, onderzoek van gezinstypes, het Weense geestesmerk.

Opvallend is, dat de relatie tussen economische factoren en de geboortedaling moeilijk is aan te duiden. Die tussen bepaalde processen van verandering der sociale structuur en de geboortedaling is manifest. Onduidelijk is weer de samenhang met de ontwikkeling der woningtoestanden. Duidelijk is weer de invloed van ideologische motieven en teruggang der geboorten, vooral in socialistische kringen. Voorts komt het onderzoek op sociaal-psychologisch terrein tot dezelfde conclusies als dat van mej. Salomonson.

BEDRIJFSORGANISATIE EN LANDBOUWWETGEVING, *oratie van prof. mr F. F. X. Cerutti, Dekker & Van de Vegt te Nijmegen 1956, 30 p.*

Met een doorwrochte rede heeft collega Cerutti zijn ambt als buitengewoon hoogleraar in het agrarische recht aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen aanvaard. Een schat van noten (een 93-tal) geeft een vrijwel volledig literatuuroverzicht. De rede zelf beslaat niet meer dan 20 pagina's en zal door de gespecialiseerde materie moeilijk te volgen zijn geweest. Maar dat is nu altijd het probleem bij oraties en openbare lessen:

moet men een staaltje van hogeschoolrijkunst van liefst blijvende waarde geven, of moet men ervoor zorgdragen, dat de nichtjes in de zaal en het merendeels ondeskundige auditorium er ook wat aan hebben? Cerutti koos het eerste en zijn vakgenoten kunnen daar dankbaar voor zijn. Maar de arbeidsrechtbeoefenaars hebben ook reden tot vreugde, daar de door spr. aangesneden problemen van overschakeling van private tot publiekrechtelijke organisatie via tussenvormen ook voor het arbeidsrecht belang hebben. De regelingen op sociaal terrein zijn nochtans buiten schrijvers beschouwingen gelaten. In een uitputtende beschrijving voert schr. ons van de door belanghebbenden gevormde verenigingen of stichtingen via de landbouwcrisisinstellingen, de in de oorlogsjaren ingestelde bedrijfschappen voor de voedselvoorziening tot de thans bestaande productschappen. Vele organisatorische mengvormen doen zich aan ons voor. Soms dwingt de overheid de betrokkenen zich bij een instelling aan te sluiten, welke dwang uitmondt in de eis van aansluiting bij een erkend privaatrechtelijk lichaam, willen bedrijfshandelingen toelaatbaar geacht worden. De aan de aansluitingsplicht ten grondslag liggende, c.q. eruit voortvloeiende contractsdwang ontmoet bezwaren, evenals de aan dezelfde aansluiting ontspruitende tuchtrechtelijke maatreglen. Moeten de laatste beschouwd worden als bindend advies? Tot het arrest van de Hoge Raad van 8 juni 1951 meende men veelal van wel; nadien moet worden aangenomen dat het uitoefenen van tuchtrecht door de desbetreffende instellingen alleen dan door de rechter aanvaard zal worden, als de bevoegdheid daartoe door de gewone wetgever uitdrukkelijk is toegekend.

Op pag. 9 stelt schr. dat de wettelijke verplichting tot toetreding tot een bepaalde instelling het privaatrechtelijk karakter van de rechtsverhoudingen niet aantast en de instellingen niet tot publiekrechtelijke lichamen maakt, ook al vervullen zij een publieke functie. Ik moge in herinnering brengen, dat Keuskamp indertijd voor de vakbedrijfsverenigingen tot uitvoering der sociale verzekering tot andere conslusies kwam en met name voor de verklaring van het rechtskarakter de leer der „institution" van Hauriou te hulp riep. Schr. glijdt over de hieraan verbonden problematiek snel heen en laat me dientengevolge onbevredigd. Mede hierdoor komt naar mijn smaak ook het karakter van de rechtsvorming door de nieuwe publiekrechtelijke organen onvoldoende uit de verf. Zijn we ermee klaar te stellen, dat publiekrechtelijke organisatie van een bedrijf of een bedrijfskolom voor de rechtsvorming op het betrokken gebied niet alleen betekent, dat de bestaande mogelijkheden met een nieuwe potentiële rechtsbron worden uitgebreid, maar tevens een duidelijke aanwijzing over de staatkundige rangorde dier bronnen in de toekomst impliceert? Men legge hiernaast wat schr. op p. 16 opmerkt over de mogelijkheid, dat de gewone wetgever niet volstaat met het scheppen ener competentie voor het bedrijfslichaam, doch ten aanzien van een bepaalde materie zelf concrete regelen stelt of gestelde regelen in stand wenst te houden. Hij verbindt daaraan immers de opmerking, dat „gezien de achtergrond der publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie ter rechtvaardiging van een dergelijke houding wel zware argumenten (zullen) moeten worden aangevoerd". Ik geloof dat geen ander argument nodig is als de voorkeur van de centrale overheid om op een bepaald gebied zelf regelende bevoegdheid te behouden. De sub-

sidiariteit, welke schr. blijkbaar buiten kijf acht, is voor velen slechts een zaak van doelmatigheid en niet van rangorde. Het doseringsartikel 93 wet b.o. spreekt op dit punt duidelijke taal, terwijl de onderwerpen, genoemd in lid 2 onder a t/m p ook beslist niet qua rangorde tot de regelingssfeer der lichamen behoren. Cerutti concludeert, dat het juridische gevolg van de mogelijke voorkeur der centrale wetgever voor eigen regeling inhoudt, „dat in die gevallen de autonomie der bedrijfslichamen feitelijk wordt beperkt tot de nadere regelende bevoegdheid". Tot goed begrip diene, dat het de wet is, die in art. 93 spreekt van onderwerpen, „waarvan de regeling of nadere regeling aan dat lichaam is overgelaten". Die volgens Cerutti dus slechts resterende „nadere regeling" blijft dus de autonome verordening, zij het dat deze ter aanvulling dient van regelingen van hogere orde. Hoewel men het door de teneur van schr.'s betoog even zou kunnen denken, slaat het niet op de medewerking ter uitvoering van een regeling van een hoger orgaan (art. 97, dat verwarrend ook van „nadere regelen" gewaagt).

Zijn overzicht van de ontwikkeling der bedrijfsregelingen besluit schr. op p. 18 met het opwerpen van enige vragen, waarvan ik moge noemen die naar de wenselijkheid en mogelijkheid om de rechtsfiguur, waarbij private instellingen regelend en uitvoerend optreden, te handhaven als de grondslag der desbetreffende regeling verlegd wordt van de gewone wetgever naar het agrarische bedrijfslichaam. Terecht werpt schr. van tevoren een andere vraag op, namelijk of het feit, dat het bedrijfsleven reeds in privaatrechtelijke vorm meewerkt, de wenselijkheid om de wettelijke grondslag te vervangen door die der verordening niet wegneemt of vermindert. Zonder aarzeling beantwoordt schr. deze vraag ontkennend. Zelf zou ik, in zijn gedachtengang voortredenerend, geneigd zijn de subsidiariteitskwestie te overwegen. Dat de private regeling slechts kan werken door toedoen van de wetgever, tast het subsidiariteits*beginsel* net zo weinig aan als de wettelijk verplichte toetreding tot een instelling naar schr.'s mening het privaatrechtelijke karakter van de rechtsverhouding verandert.

De bovenstaande weergave van enige punten uit het betoog van mr Cerutti laat wel zien hoe hier een bespreking slechts voeren mag tot eigen kennisname van het uitstekende maar zeer gecomprimeerde betoog over een uiterst ingewikkelde materie. Met het prachtige fundament van literatuurverwijzingen zal de lezer zijn voordeel kunnen doen.

FREIZEIT IN DER INDUSTRIELLEN GESELLSCHAFT.
Viggo Graf Blücher, Ferdinand Enke Verlag Stuttgart 1956, 138 p. DM 15.

Een bondig en helder boek, dat bijzonder interessante gegevens verstrekt over de vrijetijdsbesteding van jongeren uit N.W. Duitsland. Een Geleitwort, een Vorwort, alsmede een Einleitung des Verfassers maken ons duidelijk wat de achtergrond is van het onderzoek, op welks resultaten de conclusies van schr. berusten. In 1953 heeft namelijk de afdeling Hörerforschung van de Nordwestdeutsche Rundfunk een onderzoek ingesteld naar de verlangens inzake vrijetijdsbesteding en de feitelijke besteding van de vrije tijd bij jongeren tussen 15 en 24 jaar. Het verband tussen vrijetijdsbesteding in het algemeen en aan de radio is manifest en van het formulier der Hörerforschung konden dan ook de antwoorden op 32 van de 82 vragen worden gebruikt. Zoals ook reeds in het geleidewoord van prof. dr Helmut Schelsky (directeur

van het Seminar für Sozialwissenschaften an der Universität Hamburg) wordt aangekondigd, wijken de resultaten van het onderzoek af van wat we gemeenlijk over de vrijetijdsbesteding van de jeugd denken. In de tekst van het boek (o.m. op p. 29) wijst schr. er op, dat de opvattingen van Bednariks „Der junge Arbeiter - ein neuer Typ" (door mij besproken in S.M.A. 1955, p. 585) geen bevestiging vinden. Op vele andere plaatsen stemmen de gegevens van dit onderzoek van graaf Blücher hoopvol, hoewel daarbij wel acht geslagen moet worden op de omstandigheid dat het onderzoek sterk gespreid was over kleine steden en dorpen en dus niet significant geacht kan worden voor het probleem van de asfaltjeugd. Het is wel eens goed te realiseren, dat de klachten over excessen van de moderne jeugd (leegloop, rock and roll, overmatig filmbezoek, sexuele losbandigheid, gemis aan idealen etc.) steeds weer zijn terug te brengen tot een relatief kleine groep. Ik zelf vrees, dat de lauwheid van de grote middengroep voor het goede èn het kwade minstens even erg is.

Op dat punt geeft het Duitse onderzoek echter een verrassende uitslag, in zoverre de vrijetijdsbesteding zeer positief gericht blijkt te zijn. Verraadt zich hier de Duitse degelijkheid en – ondanks de recente smetten – het gevoel voor cultuur? Men trekke zelf conclusies. Aan lezen (37), sport (32), handwerken (29), wandelen (9) en fietsen (4), musiceren (11), bioscoop (6) en dansen (15) werd door de erachter vermelde percentages de voorkeur gegeven. Een belangrijk onderzoek, dat om vergelijkbare Nederlandse cijfers roept.

KINDER ERWERBSTÄTIGER MÜTTER, *Dr phil. Otto Speck, Ferdinand Enke Verlag Stuttgart 1956, 141 p., DM 9,80.*

Uit het prijsverschil met het andere boek van deze uitgever blijkt wel hoe duur grafieken en statistieken in boeken zijn. We stuiten hiermee echter ook direct op het zwakke punt van het onderhavige boek, te weten dat het zijn conclusies grondt op een naar verhouding gering aantal geënquêteerden. Het boek behelst het verslag en de bewerking van gegevens van twee onderzoeken, een op 9 volksscholen in München en een ander in een aantal gezinnen van werkende vrouwen (ik kon niet nagaan hoeveel), voor welke laatste 115 deskundige enquêtrices ingeschakeld werden. Het vraagstuk van de beroepsarbeid van vrouwen speelt van oudsher in Duitsland veel meer dan bij ons. Al in 1907 werkten 26,4 % van alle vrouwen, waaronder 46,2 % gehuwde. Van de jongste tijd beschikt men niet over nauwkeurige en vergelijkbare gegevens. Maar in 1947 bleek in Berlijn, dat 52 % van de moeders van schoolgaande kinderen werkten. Het onderzoek van schr., dat zich dus beperkte tot de kinderen van 9 volksscholen in München, wees uit, dat van de 370 schoolkinderen er 194 een werkende moeder hadden (52 %), verdeeld over 115 (60 %) die de gehele dag buitenshuis werkten, 49 (25 %) die de halve dag buitenshuis werken, 30 (15 %) die huisarbeid verrichtten.

Over de motieven, die de vrouwen tot het aanvaarden van werk brachten, geeft schr. op de pp. 14–28 bijzonderheden. Men kan hen verdelen over economische noodzaak (ten behoeve van het minimum levensonderhoud, t.b.v. studiekosten, t.b.v. algemene lotsverbetering – Beveridge zou zeggen: de jam op het brood –) alsmede het verlangen naar luxe, bijzondere verlangens ener egoistische moeder en de wens buitenshuis te kunnen zijn.

Voor de opvoeding en vorming

van het jonge kind is het buitenshuis werkzaam zijn van de moeder funest. De meerderheid der kinderen moet hun moeder 4/5 deel van hun dag (7 tot 20 uur) missen. De gezinsenquêtes wezen uit hoe verstoord het gezinsleven is, de onderzoekingen bij de kinderen toonden aan hoezeer de kinderen hun moeder als centrum van het „thuis" ontberen. Hierbij komt nog, dat door de oorlog vele kinderen halve wezen zijn.

Schr. sluit zijn verslag af met enkele suggesties voor mogelijke remedies. Ik noem: 1. verbetering van de materiële positie der gezinnen; 2. publieke voorlichting en beinvloeding der openbare mening; 3. betere opvoeding tot het moederschap en het gezinsleven; 4. uitbreiding van de sociaal-paedagogische hulp aan kinderen met werkende moeders.

De enige vraag, die bij mij overblijft, is die naar de mogelijkheid om gehuwde vrouwen en moeders meer voor halve dagen te werk te stellen. Zou het bedrijfsleven zich beter leren instellen op de inschakeling voor halve dagen van moeders van jonge kinderen, dan zouden vele bezwaren vervallen. De arbeid van moeders is pas een kwaad, als het gezinsleven er onder lijdt en dat hoeft bij arbeid in de ochtenduren niet per se het geval te zijn. In ons land dient op dit punt nog heel wat onderzocht te worden en men is er niet mee klaar om de arbeid van gehuwde vrouwen en in het bijzonder van moeders in alle omstandigheden ongewenst te achten. De sleur en cirkelgang van Hollandse vrouwen in hun huishouding zou zonder schade voor het gezin doorbroken kunnen worden met ochtendarbeid in het bedrijfsleven, waarvan de inkomsten de vrouw in staat zouden stellen mechanische hulpmiddelen aan te schaffen en culturele behoeften te bevredigen.

PROCESRECHT IN ARBEIDSZAKEN, *Rapport van de Commissie, ingesteld door het wetenschappelijk adviesbureau van de Nederlandse Katholieke Arbeidersbeweging ter bestudering van het procesrecht in arbeidszaken, Uitgeverij de Lanteern te Utrecht, 1956, 16 p.*

Zoals ook kan blijken uit het artikel van de heer Fortanier in dit nummer, staat het procesrecht in arbeidszaken de laatste tijd weer in het middelpunt van de belangstelling. Ook de Vereniging voor Arbeidsrecht zal haar najaarsvergadering aan dit onderwerp wijden. De commissie, die het onderhavige rapport opstelde, bestond uit de heren mr A. M. L. Borgart (rechter te Utrecht), A. A. Boersma (vakbondsbestuurder), mr C. J. de Bruyn Kops (kantonrechter te Utrecht), mr P. Eijssen (raadadviseur te Den Haag), P. J. J. Mertens (vakbondsbestuurder), dr Th. E. E. van Schaik (juridisch adviseur K.A.B.), prof. dr F. J. H. M. van der Ven (hoogleraar te Tilburg) en J. C. van Impelen. De commissie had zowel een notulist, als een secretaris en een rapporteur, maar het resultaat is dan ook een helder en uitstekend geschreven rapport.

De opdracht aan de commissie luidde advies uit te brengen over de wijze, waarop het procesrecht in arbeidszaken zou moeten worden geregeld met behoud van de rechtszekerheid, welke arbeiders en werkgevers hebben gekregen onder de werking van het B.B.A 1945. Zoals steeds gebeurt, wordt de beoordeling van de rechtspraak in arbeidszaken in direct verband gebracht met de kwestie inzake het al of niet afschaffen van het B.B.A. Wat dit laatste punt betreft, meent de commissie voorop te moeten stellen, dat zij met de ministers van justitie en sociale zaken en met de vaste commissie voor privaatrecht van oordeel is, dat

inderdaad in de toekomst de juistheid (redelijkheid) van ontslag uitsluitend beoordeeld zal moeten worden door de burgerlijke rechter in plaats van door de administratie. De vraag is nu natuurlijk wat „in de toekomst" en „juistheid" (redelijkheid) inhouden. Het leek er bij de openbare behandeling van het ontwerp van wet inzake het nieuwe burgerlijkrechtelijke ontslagrecht sterk op, dat minister Donker van oordeel was, dat de directeuren G.A.B. uitsluitend of voornamelijk van administratieve kant de ontslagkwestie benaderden, zodat er geen vuiltje aan de lucht zou zijn. Voorts kan die „toekomst" wel heel ver verwijderd, misschien zelfs wel met Sint Juttemis zijn, doch wie, die om zich heen die arbeidsrust en het gevoel van rechtszekerheid waarneemt, weet zeker dat behandeling van alle ontslagzaken door de rechter voorkeur verdient?

De commissie meent dat „snel recht" een met het B.B.A. verworven goed is, waarnaar dus ook in de arbeidsrechtspraak gestreefd dient te worden. Zij doet daartoe de volgende suggesties. In de eerste plaats dient de procedure evenals totnutoe met een request te worden ingeleid. Binnen twee weken nadat van de griffier een afschrift is ontvangen, dient gedaagde schriftelijk een gemotiveerd antwoord in te dienen. Geen wisseling van stukken ter rolzitting dus. In de tweede plaats zal de rechter binnen veertien dagen het tijdstip der zitting dienen te bepalen; hij vervult op de zitting een actieve rol. Tenslotte zal hij opnieuw binnen veertien dagen zijn beslissing dienen te geven.

Voor hoger beroep wil de commissie de huidige appèlinstantie, i.c. de rechtbank van het arrondissement, handhaven. Ook hiervoor dient de procesgang vereenvoudigd en versneld te worden, hetgeen wel nodig is, aangezien anders de snelheid van het proces in eerste aanleg afgeremd zou worden door de trage beweging in tweede aanleg.

Unaniem is de commissie van oordeel, dat collegiale rechtspraak niet wenselijk is en dat voor de toevoeging van leken nog minder argumenten zijn aan te voeren. Alleen zou kunnen worden overwogen, of een adviescommissie ware in te schakelen.

INTELLIGENTIE EN LICHAMELIJKE GESTELDHEID,
Dr L. E. W. van Albada, Van Gorcum te Assen 1956, 175 p., f 9,25 (ingen. f 7,75).

Dit is het zesde deel van de serie „Elementen voor de kennis der volksgezondheid", waarvan ik al meerdere boeken besproken heb. Aangezien voor onze sociale politiek en de arbeidsrechtsvorming van groot belang is wat de arbeidende bevolking zelf kan op- en inbrengen en men tegenwoordig regelmatig de kwestie van loonsverhoging afhankelijk stelt van de vergroting der arbeidsproductiviteit en hiervoor naast goede wil en samenwerking begrip en intelligentie nodig zijn, is ieder onderzoek over de achtergronden van het befaamde I.Q. ongemeen interessant.

Het voert mij in verband met het karakter van dit tijdschrift te ver om diep op de onderzoekingen in te gaan, maar ik verklaar gaarne dat ik vele resultaten frappant vindt. Bovendien steunen de gegevens op een uitgebreid onderzoek, namelijk van circa tienduizend kinderen uit eerste en tweede klas van lagere scholen in de provincie Groningen. Kinderen die nog maar kort schoolgaan bleken nog niet hun optimale testprestatie te leveren, waaruit m.i. blijkt dat het I.Q. toch niet geheel te abstraheren valt van opvoeding en milieu. Tussen het gevonden I.Q. en de schoolvorderingen was een duidelijke overeenstemming waar te nemen. Het

onderwerp van onderzoek leverde moeilijkheden op, daar de gegevens over de lichamelijke gesteldheid moeilijk naar waarde te schatten bleken door onvolledigheid en soms ook gebrek aan uniformiteit in de beoordeling. Bij verschillende lichamelijke afwijkingen viel daardoor niets van belang te constateren. Bij andere daarentegen wel, zoals asthma, epilepsie, vergrote amandelen, spraak, lichaamshouding etc.

Het onderzoek lijkt me voortreffelijk opgezet en is getoetst aan een schat van uitstekend bewerkte statistische gegevens. **v. E.**

TIJDSCHRIFTEN EN COURANTEN

AUTOMATISERING

„Economisch Statistische Berichten" van 27 febr. bevat een artikel *„Automatie en conjunctuur"* door drs. J. Bosch, waarin de schrijver tot de conclusie komt, dat het potentiële gevaar van structurele overcapaciteit door introductie van automatie wordt vergroot. Zij kan echter door ondernemerscombinaties worden tegengegaan, terwijl eventuele technlogische werkloosheid kan worden beperkt door verkorting van werktijd, vervroegd pensioen e.d.

BEDRIJFSORGANISATIE

De „Nederlandse Gemeente" van 15 maart bevat een artikel *„De gemeenten en de sociaal-economische Raad"* door N. Bolkenstein, waarin de discussie wordt besproken tussen enerzijds de voorzitter van de SER en de redactie van de N.R.C. en anderzijds de professoren Oud en Polak over het tweeslachtig karakter van de SER. De schrijver pleit voor een vertegenwoordiging van de gemeenten in dit orgaan. In „De Onderneming" van 2 maart staat een artikel *„Rechtsgedingen tegen de organen van de P.B.O."*, door mr P. Zonderland, waarin de schrijver diverse door het College van Beroep behandelde zaken bespreekt en van commentaar voorziet. „Trouw" van 27 maart komt in een bespreking van het rapport van de Telder Stichting over de P.B.O. tot de conclusie, dat het niet juist is om de P.B.O. af te remmen. Het blad wenst de P.B.O. te zien als het sluitstuk van de sociale ontwikkeling in deze eeuw.

BELEGGINGSWET

„De Verzekeringsbode" van 1 maart bevat een artikel *„De Beleggingswet"* door drs F. L. G. Slooff, waarin deze wet met het oog op de ingrijpende wijzigingen, die in het afgelopen jaar in de voorschriften voor de belegging der overheidspensioenfondsen zijn aangebracht, wordt besproken.

LOONPOLITIEK

„De Onderneming" van 16 maart bevat een artikel *„Lonen en produktiviteit"*, waarin wordt gesteld, dat de verhouding tussen beide grootheden zorg baart, omdat de koppeling van de lonen aan de ontwikkeling van het nationaal inkomen zonder verfijning der loonnormen een spiraalbeweging van lonen en prijzen doet ontstaan.

MEDEZEGGENSCHAP

„De Gids" van 9 maart deelt mede, dat het C.N.V. een commissie heeft ingesteld, die de *vraagstukken rond de medezeggenschap* zal bestuderen.

ORGANISATIE VAN HOGER PERSONEEL

„Mens en Onderneming" van maart bevat een artikel over *„Verenigingen van hoger personeel"* door G. G. van Blokland, waarin inrichting en werkwijze van genoemde organisaties wordt beschreven.

SOCIALE VERZEKERING

Algemeen. In het „Tijdschrift voor Overheidsadministratie" van 14 mrt staat een artikel over *„De burgerlijke rechter en het sociale verzekeringsrecht"* door dr J. B. Stellinga n.a.v. een geding tussen een werkgever en de B.V. Bouw over de vraag of een dwangbevel, dat niet was ondertekend door de beide voorzitters der B.V., de executionele titel miste. De schrijver wijst erop, dat hier weer blijkt, dat de behoefte aan een speciale administratieve rechter nog steeds acuut is. „Financieel Overheidsbeheer" van febr. bevat een artikel *„De sociale verzekeringswetten en de loonadministratie"*, door F. C. Hansen, waarin deze aan de hand van een aantal voorbeelden o.m. ontleend aan de a.o.w. toelicht, dat de betreffende wetgeving z.i. onnodige administratieve beslommeringen veroorzaakt. „Het Orgaan van het Gemeenschappelijk Administratiekantoor" van maart behandelt in een artikel *„Geen aftrek van verwervingskosten bij de premieheffing ingevolge de sociale verzekeringswetten"* de op dit onderwerp betrekking hebbende jurisprudentie. „Medisch Contact" van 7 maart bevat de openingsrede van dr H. Festen, voorzitter van de Kon. Mij. tot bevordering der Geneeskunst m.i.v. de verhoging van de wettelijk vastgestelde *loongrens* voor de sociale verzekering inclusief de ziekenfondsverzekering. In „Bundesarbeitsblatt" van febr. no. 4 behandelt F. G. Seib onder de titel *„Die Zusammenarbeit der Internationalen Arbeitsorganisation mit internationalen Organisationen in Europa"* de betrekkingen, die het Internationaal Arbeidsbureau onderhoudt met vijf van de belangrijkste Europese organisaties (E.C.E.; C.E.; O.E.E.C.; E.G.K.S. en W.E.U.).

Kinderbijslagverzekering. „De Katholieke Werkgever" van 16 maart bevat een artikel *„De financiering van de kinderbijslag"*, waarin, naar aanleiding van het advies van de SER over de weduwe- en wezenvoorziening, voorrang van deze verzekering op de volkskinderbijslagvoorziening wordt bepleit en verschillende mogelijkheden voor de financiering van laatstgenoemde verzekering worden besproken, waarbij de conclusie wordt getrokken dat niet mag worden gesteld, dat de totale premielast te zwaar is voor kleine zelfstandigen, maar dat door belastingmaatregelen naar verbetering van de inkomens dezer kleine zelfstandigen moet worden gestreefd.

Ongevallenverzekering. Het blad „Arbeid voor Onvolwaardigen" (AVO) van febr. bevat een beschouwing over de jurisprudentie inzake *„De berekening van ongevalsrenten"* van een verzekerde, die — reeds als gevolg van een andere oorzaak invalide — een ongeval krijgt.

Ouderdomsverzekering. In de „Sociale Zekerheidsgids" van maart staat een artikel over *„Het betrekken van bedrijfspensioenfondsen in de verdragen op het gebied van de sociale verzekering"*, door mr A. C. M. van de Ven, waarin deze de rol, welke de sociale verzekering is gaan spelen in de na-oorlogse internationale samenwerking, uiteenzet en de beginselen schetst welke aan de verdragsregelen ten grondslag liggen. Vervolgens pleit schrijver voor de inschakeling van een verplicht ge-

stelde bedrijfspensioenregeling in de verdragssfeer. „Economisch Statistische Berichten" van 20 maart bevat een artikel van mr J. Hissink over *ambtenarenpensioenen en algemene ouderdomswet,* waarin deze betoogt, dat bedoeld complex maatregelen slechts voor hoger bezoldigde ambtenaren in sommige opzichten verbetering brengt, terwijl er voor de middelbare ambtenaren en de lager bezoldigden niets is veranderd en hun nagelaten betrekkingen er op achteruitgaan. „De Verzekeringsbode" van 15 maart bevat een artikel *„Kapitaaldekkingstelsel en omslagstelsel: een controverse?"* door dr J. van Hoorn, waarin schrijver betoogt, dat er met betrekking tot de a.o.w. wel sprake is van omslag, maar niet van verzekering. Het „Orgaan van het Gemeenschappelijk Administratiekantoor" van maart bevat een artikel over de *„Sociale renteverzekering in de Bondsrepubliek Duitsland",* waarin een uiteenzetting wordt gegeven van de totstandkoming van de inhoud van de herziening van het betreffende wetsontwerp.

Weduwe- en wezenverzekering. In de „Katholieke Werkgever" van 2 maart staat een artikel *„Het weduwenadvies",* waarin n.a.v. bedoeld SER-advies wordt opgemerkt, dat niet zonder meer voorbij kan worden gegaan aan de bezwaren, die gerezen zijn tegen de suggestie om ook de ongehuwden in de verzekering, althans in de premiebetaling te betrekken. Wanneer in het advies wordt gesproken van solidariteit, bedoelt men solidariteit binnen de groep van hen die het risico lopen, waartoe — aldus het artikel — in het onderhavige geval de ongehuwden niet behoren. In de rubriek Sociale Actualiteiten van „De Volkskrant" van 13 maart staat een beschouwing over de *weduwen- en wezenverzekering"* waarin n.a.v. een artikel van H. J. Kuyper in „Lering en Leiding" van febr. wordt opgemerkt, dat indien het mogelijk is de weduwen- en wezenverzekering en de a.o.w. volledig te laten samenvallen en daarvoor één premie te heffen, het niet begrijpelijk is, dat het ministerie van Sociale Zaken 2 à 3 jaar nodig zal hebben om een wettelijke weduwe- en wezenverzekering tot stand te brengen.

Werkloosheidsverzekering. Het „Orgaan van het Gemeenschappelijk Administratiekantoor" van maart bevat een artikel over *„Langdurige werkloosheidsgevallen",* waarin als resultaat van een onderzoek naar een groot aantal maximumgevallen wordt opgemerkt, dat het grotendeels gaat om oudere werknemers, om degenen, die een bepaald beroep kozen, maar daarvoor niet de nodige kwaliteiten bezitten en dat bij de overige gevallen de typische seizoenberoepen in de meerderheid zijn. Hetzelfde blad bevat een uiteenzetting van de regeling getroffen met betrekking tot de *reservering van vakantiegelden tijdens werkloosheid.*

Ziekenfondsverzekering. „Medisch Contact" van 14 maart bevat een rapport inzake het geven van *collegiale inlichtingen,* uitgebracht door een commissie van de Mij. tot Bevordering der Geneeskunst ter beantwoording van de vraag of het geoorloofd is dat een behandeld specialist door de c.g. aan hem gerichte vragen, die gaan over één zijner patiënten, beantwoordt en of hij daarvoor een honorarium mag ontvangen. In „Medisch Contact" van 28 febr. staat een artikel *„Ontkoppeling"* van C. Landheer, waarin deze wijst op de verschillen tussen de onderscheiden sociale verzekeringswetten en betoogt, dat in ver-

band daarmede ontkoppeling van het ziekenfondsenbesluit en de ziektewet nodig is, waardoor verschillende loongrenzen mogelijk worden. „Het Ziekenfonds", orgaan van de Centrale Bond van Onderling Beheer Ziekenfondsen, van maart bevat een artikel *„De adviezen betreffende de premie der verplichte ziekenfondsverzekering voor 1957"* door J. de Wit, waarin deze de adviezen, welke voor de vaststelling van deze premie werden uitgebracht door de Ziekenfondsraad en de SER bespreekt en concludeert, dat het jongste SER-advies het bewijs levert van een toenemend begrip bij dit college voor de zorgen van het ziekenfondswezen.

Ziekengeldverzekering. In „De Ziekenfondsgids" van maart staat het artikel *„De toeneming van het ziekteverzuim in de na-oorlogse jaren"*, door dr A. D. Drogendijk, waarin, nadat schrijver het verschijnsel van de verhoogde frequentie van het ziekteverzuim zelf heeft ontleed, de middelen om dit euvel te keren heeft nagegaan en pleit voor het verminderen van de overbelasting der huisartsen, uitbreiding van het aantal ziekenhuisbedden, alsmede voor meer samenwerking tussen behandelend arts en controlerend geneeskundige en instelling bedrijfsgeneeskundige diensten.

J. H. van Holthe tot Echten

SOCIALE ACTUALITEITEN

ARBEIDSVERDRAG

Voorlopig akkoord arbeidsverdrag in Benelux. De Belgische minister van Arbeid en Sociale Voorzorg en de ambassadeurs van Nederland en Luxemburg hebben het voorlopige arbeidsakkoord ondertekend, dat dient om een aantal beschikkingen in werking te doen treden van het arbeidsverdrag, dat voorzien is in de oorkonden betreffende de instelling van de economische unie van de Benelux. Dit akkoord voorziet onder meer in gelijkheid van optreden met betrekking tot het verlenen van toestemming tot het verrichten van arbeid of tot aanwerving door onderdanen van het eigen land van onderdanen van elk der beide andere landen. Het voorziet ook in onmiddellijk overleg tussen de contracterende partijen indien de stand op de arbeidsmarkt toepassing van het beginsel van gelijke behandeling, met inbegrip van de afschaffing der arbeidsvergunning voor onderdanen der Beneluxlanden, niet toelaat. Deze afschaffing kwam tussen Luxemburg en België reeds tot stand. Weldra zal dit ook tussen Nederland en België het geval zijn.

De arbeidsvergunning wordt vervangen door de verplichting voor de werkgever de tewerkstelling van een onderdaan van de andere Beneluxlanden, alsmede het verbreken of aflopen van het contract, te melden.

Het voorlopig akkoord ging gepaard met een uitwisseling van brieven over dit vraagstuk van de Nederlandse - Belgische grensarbeiders. Dit vraagstuk wordt in het kader van het akkoord niet opgelost, maar de regeringen hebben zich verplicht zo spoedig mogelijk een oplossing voor die kwestie te vinden. (21/3)

ALIMENTATIE

Alimentatie mag in Engeland op loon gekort worden. Het Britse Lagerhuis heeft zich in principe uitgesproken voor een wet, die een werkgever het recht geeft een deel van het loon van een werknemer te betalen aan een rechtbank ten bate van de door de werknemer verlaten vrouw of aan een vrouw, die een

buitenechtelijk kind van de werknemer heeft. In Engeland en Schotland zullen ongeveer 70.000 vrouwen van deze wet kunnen profiteren. In Schotland is een dergelijke wet reeds van kracht. (4/)

BEDRIJFSORGANISATIE

Minder gunstige tendenties in ontwikkeling p.b.o. (zie ook kroniek Nieuwe Uitgaven). Het wetenschappelijk centrum van de V.V.D. (de prof. mr. B. M. Telder stichting) heeft een rapport gepubliceerd over de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie in Nederland. In dit rapport wordt geconstateerd, dat bij de toekenning van verordenende bevoegdheden niet wordt onderzocht of de daaruit voortvloeiende beperking van de concurrentie in het algemeen belang nuttig en noodzakelijk is. Op het terrein van de middenstandsbedrijven tracht men door middel van bedrijfslichamen een ordening van de markt tot stand te brengen, welke langs privaatrechtelijke weg niet of althans veel moeilijker tot stand te brengen zou zijn. Daardoor dreigt het gevaar, dat de concurrentie in sterkere mate wordt beperkt dan uit sociaal of economisch standpunt wenselijk is.

Beslissingen, die de bedrijfstak betreffen, worden in de huidige fase van de ontwikkeling van de p.b.o., steeds meer genomen door mensen, die niet meer in de bedrijfstak werkzaam zijn. Zulks is met name het geval met sommige vertegenwoordigers van de werkgevers- en werknemersorganisaties en met de secretarissen van de bedrijfslichamen. Een dergelijke concentratie van macht kan bepaalde gevaren in zich bergen voor de democratische ontwikkeling van de maatschappij. Het rapport concludeert dan, dat — gezien bovengenoemde minder gunstige tendenties — de ontwikkeling van de p.b.o. eerder dient te worden geremd dan gestimuleerd. Als richtlijnen voor toekomstig beleid geeft het rapport aan:

a. de oprichting van bedrijfslichamen moet alleen dan in overweging worden genomen als een publiekrechtelijke regeling duidelijke voordelen biedt boven een regeling op privaatrechtelijke grondslag.

b. de oprichting van bedrijfslichamen op economisch terrein kan slechts in twee gevallen aanbeveling verdienen:

1. daar waar bijzondere factoren een gedetailleerde regeling per bedrijfstak noodzakelijk maken;

2. daar waar het in het algemeen belang noodzakelijk wordt geacht bepaalde kartelovereenkomsten algemeen verbindend te verklaren.

c. de oprichting van bedrijfslichamen met verordende bevoegdheden op sociaal en/of economisch gebied kan bijzonder gevaarlijk zijn voor die bedrijfstakken waar men langs privaatrechtelijke weg niet tot een beperking van de concurrentie kan komen, zodat de neiging bestaat de door de p.b.o. gebonden mogelijkheden voor dit doel te gebruiken.

d. zeer voorzichtig zal men moeten zijn met het verlenen van verordende bevoegdheden op het gebied van de produktie en van de afzet.

e. bij verkiezing van de besturen van de bedrijfslichamen zullen alle bedrijfsgenoten langs zo direct mogelijke weg moeten kunnen meestemmen. Waar een dergelijke verkiezing nog niet mogelijk is zou minstens de eis moeten worden gesteld, dat de bestuursleden voor het bedrijfslichaam op dezelfde wijze door de organisatie worden aangewezen als de bestuurders van die organisatie zelve.

KOSTEN LEVENSONDERHOUD

Het prijsindexcijfer van het levensonderhoud (zonder invloed van de premie voor de algemene ouderdomswet) is ook per 15 februari volgens het C.B.S. niet gestegen. Het bleef evenals de vorige maand 110 (basis 1951 = 100). Houdt men evenwel rekening met de bijzondere invloed van de premieheffing voor de algemene ouderdomswet dan blijkt het indexcijfer gestegen te zijn tot 115. Prijsstijgingen vonden plaats voor ontbijtkoek, thee, margarine, kaas, behangselpapier, water, gas, elektriciteit en de tarieven voor lokaal verkeer. De invloed hiervan wordt gecompenseerd door prijsdalingen, voor aardappelen, groenten, fruit, peulvruchten, eieren, vlees en vis.

LOONPOLITIEK

Als gevolg van de loonsverhoging van 5,6 %, welke met ingang van 1957 werd toegekend ter gedeeltelijke compensatie van de premie algemene ouderdomswet, zijn de door het C.B.S. gepubliceerde indexcijfers van de brutolonen van mannelijke arbeidskrachten (basis 30 juni 1947 = 100) in januari — in vergelijking met de voorafgaande maand — belangrijk gestegen. Zo kwam de index van het uurloon van volwassen handarbeiders in de sector nijverheid (40 takken) eind januari op 169, tegen 160 per ult. december.

Voor de volwassen handarbeiders in de groep bouwnijverheid en bewerking van hout beliep de index van het uurloon eind januari 178, tegen 169 per eind december. Bij de groep metaalnijverheid kwam de index eind januari uit op 170 (v.m. 161), en bij de groep bereiding van voedings- en genotmiddelen op 169 (159). In de sector transport (5 takken) bedroeg het indexcijfer van het uurloon volwassen handarbeiders eind januari 172 (163); in de sector landbouw (akkerbouw en veehouderij) 185 (176) en in de sectoren nijverheid, transport en landbouw tezamen 172 (162). Het indexcijfer van het maandsalaris van het administratief personeel van 26—64 jaar in het bankbedrijf, levensverzekeringsbedrijf en in de metaalindustrie bedroeg eind januari 165, tegen 157 per eind december van het vorige jaar. Ook de indexcijfers van de salarissen van rijksambtenaren gaven van december op januari een stijging te zien.

De stijging der loonkosten bij de kolenmijnen in de E.G.K.S.-landen. Tussen 1953 en 1955 zijn in Nederland en in Italië de loonkosten bij de kolenmijnen het meest gestegen. België bleek het land te zijn, waar de stijging het geringst was. Dit kan worden geconstateerd uit de gegevens, gepubliceerd door de Hoge Autoriteit van de E.G.K.S. in haar „statistische mededelingen'. Volgens deze gegevens is de totale loonlast (loon plus sociale lasten, belastingen enz.) in de genoemde periode in Nederland met 22.18 pct, in Italië met 15,4 pct, in Duitsland met 13,21 pct, in Frankrijk met 12,61 pct en in België met slechts 4,96 pct. De toeneming kan vooral in 1955 worden waargenomen, want tussen 1953 en 1954 bedroeg de totale toeneming van de loonlast in de meeste landen slechts 1 à pct. Een uitzondering vormden Italië met 6 pct vermeerdering en Nederland met een vermeerdering van 10 pct.

SOCIALE VERZEKERING

ALGEMEEN

Franse sociale lasten. Op elke honderd frank loon salaris, die een Franse werkgever aan zijn personeel betaalt, drukken 35.20 frank sociale lasten. Deze lasten lopen in de verschillende bedrijfstakken uiteen. Het hoogst zijn zij in de metaalindustrie (41,34) en het laagst in de industrie van brilmonturen (31,14). Ongeveer 40 % van de sociale lasten wordt gevormd door de premies voor de gezinsbijslagen. Ongeveer 25 % door de sociale verzekering; 15 % door de vakantiepremies en 8 % door de premies voor de verzekering tegen arbeidsongevallen. Ongeveer 12 % van de sociale lasten wordt gevormd door betalingen, die geen verplicht karakter dragen, zoals stortingen in een fonds voor gezondheidszorg enz. Deze gegevens zijn volgens het Frans Dagblad van 19 mrt jl. van belang in verband met het tot standkomen van het verdrag inzake de Euromarkt.

KINDERBIJSLAGVERZEKERING

Extra kinderbijslag voor ambtenaren. De minister van Binnenlandse Zaken heeft besloten dat aan het rijks- en gemeentepersoneel alsnog een uitkering zal worden verstrekt, groot 10 % van het bedrag dat in het tijdvak van 1 oktober tot 1 januari 1957 aan kindertoelage(n) is genoten. (12/3)

Verhoging kinderbijslag in het mijnbedrijf. De mijnindustrieraad heeft een verordening vastgesteld, krachtens welke de kindertoeslag in het mijnbedrijf m.i.v. 1 oktober 1956 zal worden verhoogd met dezelfde bedragen, als waarmee de landelijke kinderbijslagen op genoemde datum zijn verhoogd. De verordening behoeft, alvorens in werking te kunnen treden, ministeriële goedkeuring. (12/3)

OUDERDOMSVOORZIENINGEN

Premie algemene ouderdomswet en de zelfstandigen. Het rapport van de SER inzake de bestedingsbeperkingen heeft geadviseerd dat een deel van de premie, welke door zelfstandigen moet worden betaald voor de algemene ouderdomsvoorziening, in de prijzen zou kunnen worden gecompenseerd. Minister Suurhoff heeft echter in de Tweede Kamer verklaard dat hij daartoe geen mogelijkheid ziet. Voor kleine inkomens bestaat er premiereductie en dat is het enige soulaas, dat de bewindsman kon geven. (7/3)

Uitkeringen a.o.w. Minister Suurhoff heeft gezegd, dat thans het indexcijfer, waarop de uitkeringen algemene ouderdomswet zijn gebaseerd, reeds hoger ligt dan het indexcijfer waarop destijds de huidige uitkeringen werden gebasered. Als men daar de komende huurverhoging bij optelt, dan komt men tot een percentage van 3,9 en bij een stijging van 3 % worden de uitkeringen reeds automatisch verhoogd. Dooreen genomen zullen de bejaarden door de bestedingsbeperking derhalve niet zwaarder worden getroffen dan de rest van de bevolking. (5/3)

65-jarigen in actieve overheidsdienst. Uit het antwoord van minister Struycken op vragen gesteld door de heer Welter blijkt, dat landsdienaren, die tot na hun 65ste jaar in actieve dienst kunnen blijven, het algemeen ouderdomspensioen uitgekeerd krijgen zonder enige korting op hun activiteitsinkomen. Het gaat hier — aldus de minister — om inkomens als beloning voor geleverde prestaties. Voor een korting op uit arbeid verkregen inkomsten wegens het gelijktijdig genot van het algemeen ouderdomspensioen bestaat daaron geen aanleiding.

Premieheffing algemene ouderdomswet van bij ouders werkzame kinderen. In het verleden is een regeling getroffen, waarbij is goedgekeurd, dat over het loon van kinderen die werkzaam zijn in het bedrijf van hun ouders en bij die ouders inwonen, geen vereveningsheffing wordt afgedragen, indien het totale loon in de vorm van kost en inwoning, kleding en zakgeld blijft beneden de belastbare grens van het tarief voor de loonbelasting. Door het vervallen van het besluit op de vereveningsheffing 1941 bij de invoering van de algemene ouderdomswet heeft deze regeling haar belang verloren. Met de vermelde vrijstelling van vereveningsheffing hangt echter een andere faciliteit samen, nl. dat in de bovenbedoelde gevallen ook de formaliteiten, die door het besluit op de loonbelasting 1940 worden gevorderd (zoals het voeren van een loonadministratie), achterwege kunnen blijven. Naar de minister van financiën in een recente aanschrijving aan de belastingadministratie mededeelt, kan deze faciliteit niet langer worden gehandhaafd, omdat ten aanzien van loontrekkenden de premieheffing ingevolge de algemene ouderdomswet in tegenstelling tot het tarief van de loonbelasting geen vrijgesteld minimum kent. Op grond hiervan is vorenbedoelde faciliteit vervallen, zodat thans alle ouders-werkgevers, die tot voor kort onder de vrijstellingsregeling vielen, op de belastinginspectie als werkgever zullen worden ingeschreven.

De premie algemene ouderdomswet behoeft uiteraard slechts te worden ingehouden in de gevallen, waarin tussen ouders en kind het bestaan van een dienstbetrekking moet worden aangenomen. Zulks is het geval, indien de ouders de beloning terzake van door hun kinderen in het bedrijf verrichte werkzaamheden volgens een destijds getroffen regeling in aanmerking brengen bij de winstberekening, hetgeen onder bepaalde voorwaarden alleen is toegestaan ten aanzien van kinderen van 16 jaar en ouder. Aan de belastingdienst is thans medegedeeld, dat belanghebbenden, die van laatstbedoelde regeling gebruik maken, zich ook voor de premieheffing algemene ouderdomswet op het standpunt dienen te stellen, dat een dienstbetrekking aanwezig is. (26/3).

Verhoogde aftrek van de uitkering ingevolge de zuiderzeesteunwet na de invoering van de a.o.w. De minister van Verkeer en Waterstaat heeft mede namens zijn ambtgenoot van Sociale Zaken en Volksgezondheid de vragen van de

heer Egas beantwoord. Overeenkomstig het zuiderzeesteunbesluit (artikel 11) draagt de te verlenen geldelijke tegemoetkoming het karakter van een aanvulling boven hetgeen aan sociale uitkeringen wegens ouderdom wordt gegenoten. De vervanging van de noodwet ouderdomsvoorziening door de algemene ouderdomswet maakte herziening der bestaande bepalingen nodig. De praktische gevolgen komen hierop neer, dat het totale inkomen uit algemeen ouderdomspensioen en geldelijke tegemoetkoming, ingevolge de zuiderzeesteunwet genoten, eventueel inclusief ouderdomsuitkering uit de ouderdomswet of de invaliditeitswet, voor alle belanghebbenden tezamen gemiddeld *f* 23,49 per maand meer bedraagt dan hetgeen zij voordien uit uitkeringen genoten. Voor alle belanghebbenden, zonder uitzondering, betekent de nieuwe regeling een aanzienlijke verhoging en steeds een vooruitgang.

Verplicht pensioenfonds architecten van de baan. De staatssecretaris van Sociale Zaken heeft van de organisaties, die onlangs een verzoek tot verplichtingstelling van een op te richten pensioenfonds voor architectenbureaus hebben ingediens, een schrijven ontvangen, waarin dit verzoek om verplichtingstelling is ingetrokken. Hiermede is het verplichte pensioenfonds, dat in kringen van architecten op grote tegenstand stuitte, van de baan.

Het initiatief tot het oprichten van een verplicht pensioenfonds was uitgegaan van de Bond van Nederlandse Architecten (B.N.A.). Deze bond omvat ca. 40 % van de ruim 3.000 architecten, die Nederland telt. Het verzet tegen een dergelijk fonds ging uit van een andere architectenorganisatie, het Nederlands Architecten Genootschap (20/3)

Pensioentoezeggingen op basis van het laatstgenoten loon. Volgens een rapport, opgesteld door een commissie van het Actuarieel Genootschap, is het pensioensysteem, dat pensioenen baseert op het laatst genoten loon, economisch niet verantwoord, omdat de loonsverhogingen op oudere lee,ftijd een te grote pensioenpremie vragen. Een pensioen zou daarom afhankelijk moeten zijn van het gemiddelde in de dienstbetrekking ontvangen loon. Het is inderdaad voor een particuliere onderneming eenvoudig onverantwoord pensioentoezeggingen te doen, welke op het laatst genoten loon zijn gebaseerd. Daaruit vloeien grote tekorten voort, die door anderen gedragen zouden moeten worden. Zelfs bij de staat — zoals blijkt uit het miljardentekort van het Alg. Burgerlijk Pensioenfonds — worden hierdoor uiterst moeilijke problemen geschapen. Intussen heeft pensionering op basis van het gemiddelde loon tot gevolg, dat de gepensioneerde de gevolgen van de muntontwaarwing moet dragen, hetgeen uit sociaal oogpunt onaanvaardbaar moet worden genoemd.

Duitse renten. Een kleine drieduizend grensbewoners, die vroeger in Duitsland hebben gewerkt en nog recht hebben op sociale uitkeringen over de jaren 1945 tot 1959, zullen binnenkort hun geld kunnen krijgen. Het gaat hier om een bedrag van ruim twee miljoen gulden. Dezer dagen worden hierover in de Tweede Kamer vragen gesteld aan minister Luns en staatssecretaris Van Rhijn. Er is nu een regeling voor de uitbetaling van deze Duitse renten getroffen, zo bleek uit het antwoord. Het kabinet heeft er zijn goedkeuring al aan gegeven, zodat het niet lang zal duren eer de overeenkomst aan de Staten-Generaal zal worden voorgelegd. Minister Luns verwachtte, dat de Duitse Bondsdag binnen twee maanden de getroffen regeling zou aanvaarden. Daarom heeft het geen zin om nu nog voorschotten te gaan uitkeren, meende de staatssecretaris, die erop wees, dat de rechthebbenden, allemaal oude mensen, niet in een noodsituatie verkeren, daar zij al uitkering krijgen sedert 1949 en bovendien nu hun algemeen ouderdomspensioen hebben. (22/3)

ZIEKENFONDSVERZEKERING

„Ontkoppeling" ziektewet en ziekenfondsenbesluit aan de orde. Met algemene stemmen aanvaardde de Tweede Kamer een motie van dr. W. P. L. M. de Kort (K.V.P.), waarin na overleg met de vaste commissie voor Sociale Zaken en Volksgezondheid de regering wordt uit-

genodigd het vraagstuk der „ontkoppeling" van de loongrenzen voor ziektewet en ziekenfondsenbesluit binnen afzienbare tijd in de Kamer te behandelen.

Besluit Ziekenfondsraad t.a.v. huiddonors. De Ziekenfondsraad heeft besloten dat een algemeen ziekenfonds, waarbij een verplicht-verzekerde, die voor een huidtransplantatie in een ziekenhuis moet worden opgenomen, is aangesloten, ook de verpleging en behandeling van de huiddonor voor zijn rekening kan nemen, ongeacht of deze verzekerd is of niet. De voorzitter van de Ziekenfondsraad heeft het besluit van de raad ter kennis van de fondsen gebracht en deze voorts medegedeeld het op prijs te zullen stellen, indien de regeling ook voor de vrijwillig-verzekerden wordt toegepast. (16/3)

WERKSTAKING

In februari gingen door werkstakingen en uitsluitingen in ons land in totaal 148 arbeidsdagen verloren, tegen 137 in januari en 9.483 in februari van het vorige jaar. In totaal kwamen, aldus het C.B.S., in de afgelopen maand 2 (vorige maand 5; vorig jaar 3) geschillen voor, waarbij gemiddeld 282 (493) werknemers waren betrokken.

WERKTIJDEN

Verandering werktijdenbesluit. De sociale commissie van de Sociaal-Economische Raad kan zich in het algemeen verenigen met de voorgestelde wijziging van het werktijdenbesluit voor fabrieken en werkplaatsen. Het voorontwerp van de desbetreffende algemene maatregel van bestuur heeft hoofdzakelijk ten doel de werktijden van jeugdige arbeiders te begrenzen tussen 7 uur v.m. en 6 uur n.m. Daarmede vervalt de mogelijkheid om jeugdige arbeiders in ploegendienst te laten werken. De sociale commissie is wel van mening, dat vooral in het begin vergunningen zullen moeten worden verleend in gevallen, dat jeugdige werknemers tijdens de duur van een vakopleiding in ploegen werkzaam moeten zijn. Het ontwerp beoogt voorts voor des zaterdags (middags) werkende jeugdigen verlof op een andere middag of op maandagmorgen verplicht te stellen.

STAND DER WETGEVING

Tweede Kamer

Nr. 3767. Memorie van antwoord en voorlopig verslag over de titels 1—5 en 2de nota van wijzigingen op het wetsontwerp tot vaststelling van Boek I van het nieuwe burgerlijk wetboek met uitzondering van de titels 9, 12 en 12 (28/2 '57)

Memorie van antwoord op het voorlopig verslag over de titels 11—18 en de derde nota van wijziging op het wetsontwerp tot vaststelling van Boek I van het nieuwe burgerlijk wetboek met uitzondering van de titels 9, 10 en 12 (11/3'57)

Nr. 4341. Memorie van antwoord en nota van wijziging op het wetsontwerp tot nadere wijziging van de invaliditeitswet (26/3 '57)

Nr. 4575. Voorlopig verslag op het wetsontwerp comjensatie premie algemene ouderdomswet ongevallenrentetrekkers (26/2 '57)

Nr. 4616. Wetsontwerp en memorie van toelichting tot nadere regeling tot het toekennen van een uitkering en een pensioen aan gewezen leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal zomede van een pensioen aan hun weduwen en wezen. (15/3 '57)

Nr. 4619. Wetsontwerp en memorie van toelichting tot verlenging werkingsduur noodwet kinderbijslag kleine zelfstandigen (19/3 '57)

Nr. 4618. Wetsontwerp en memorie van toelichting tot overbrenging kraamgelduitkering van ziektewet naar ziekenfondsenbesluit (16/3 '57)

Eerste Kamer

Nr. 4288. Eindverslag der commissie van rapporteurs over de ontwerpen van wet tot: a. nadere wijziging van de ongevallenwet 1921; b. nadere wijziging van de land- en tuinbouwongevallenwet 1922.

Nr. 4500. Eindverslag der commissie van rapporteurs over het wetsontwerp tot vaststelling van Hfdst. XII (Dep. van Sociale Zaken en Volksgezondheid). (18/3 '57)

Nr. 4567. Voorlopig verslag en eindverslag van de commissie van rapporteurs

over het wetsontwerp tot wijziging van de invaliditeitswet, de ziektewet, de zeeongevallenwet 1919, de wet van 21 dec. 1950, stbl. K 590, tot uitbreiding van de toepassing van het ziekenfondsenbesluit en de werkloosheidswet (verhoging loongrenzen (5/3 en 13/3 '57)

Aangenomen

Nr. 4288. Nadere wijziging van de ongevallenwet 1921 en nadere wijziging van de land- en tuinbouwongevallenwet 1922 (19/3 '57)

Nr. 4535. Wijziging van de wet op het praeventiefonds (4/3 '57)

Nr. 4567. Wetsontwerp tot wijziging van de invaliditeitswet, de ziektewet, de zeeongevallenwet 1919, de wet van 21 dec. 1950, Stbl. K 590 tot uitbreiding van de toepassing van het ziekenfondsenbesluit en de werkloosheidswet (verhoging loongrenzen (26/3 '57)

RECHTSPRAAK

HOGE RAAD DER NEDERLANDEN

Arrest van 23 november 1956

MRS. DONNER, SMITS, BOLTJES, HULSMAN EN DUBBINK

Artikel 6 B.B.A. 1945 en artikel 1639 h B.W.

Ontslagverbod en opzeggingsverbod *)

In verband met een redelijke toepassing van het ontslagverbod moet het verbod om op te zeggen gedurende de tijd, dat de arbeider ongeschikt is tot het verrichten van arbeid wegens ziekte aldus worden verstaan, dat de aanzegging van het ontslag niet tot een rechtmatige beëindiging van de dienstbetrekking kan leiden, wanneer, ook al heeft de aanzegging vóór de ziekte plaats gehad, de toestemming tot beëindiging der arbeidsverhouding pas tijdens de periode van arbeidsongeschiktheid wegens ziekte ter kennis van der werknemer wordt gebracht.

De Proc-Gen. bij den Hogen Raad der Nederlanden, eiser tot cassatie in het belang der wet van een vonnis van den Kantonrechter te Amsterdam van 27 augustus 1955, gewezen tussen H. B. Visser, te Amsterdam als eiser en De N.V. Van Uden & Bicker Caarten's Handelmaatschappij, te Utrecht, als gedaagde.

Gehoord den advocaat-generaal Langemeijer, namens den procureur-generaal, in zijn conclusies strekkende tot vernietiging van het bestreden vonnis zonder dat aan de rechten, door partijen verkregen, nadeel worde toegebracht;

O. dat uit het bestreden vonnis blijkt: dat Visser bij inleidend verzoekschrift heeft verzocht de N.V. Van Uden & Bicker Caarten's Handelsmaatschappij – De N.V. – te veroordelen om aan hem te betalen een bedrag van *f* 156,21 met rente wegens door de N.V. aan hem verschuldigd loon op grond van het bepaalde in artikel 1639 h van het Burgerlijk Wetboek;

dat de kantonrechter in het bestreden vonnis naar aanleiding van deze vordering heeft overwogen:

„Over de door Visser gestelde dienstbetrekking is tussen partijen geen geschil, zodat deze tussen partijen vaststaat;

Voorts staat tussen partijen vast, dat de N.V. in november 1954 aan het Gewestelijk Arbeidsbureau vergunning

*) Zie artikel van mr P. Zonderland in dit nummer.

vroeg voor ontslag aan Visser, welke vergunning op 10 december 1954 is verleend;

„Op 11 december 1954 heeft de N.V. aan Visser een aangetekende brief geschreven van de volgende inhoud:

„Onder referte aan de vergunning van het Gewestelijk Arbeidsbureau te Amsterdam d.d. 10 dezer en de reeds gedane mondelinge mededeling van 30 october j.l. delen wij U mede het dienstverband met U te beëindigen per 31 december 1954".

Deze mondelinge mededeling van 30 October 1954 zou echter volgens Visser niet plaats gevonden hebben op dien datum, doch op 6 November 1954, hetgeen overigens voor de procedure geen verschil maakt;

„Volgens de N.V. hield de mondelinge opzegging in, dat Visser werd opgezegd tegen ultimo December 1954, onder voorbehoud van het verkrijgen van de toestemming van het Gewestelijk Arbeidsbureau;

„Wij kunnen niet inzien, waarom een dergelijke voorwaardelijke opzegging niet geldig zou zijn. De opzegging wordt van kracht, zodra de voorwaarde in vervulling is gegaan. Het schrijven van de aangehaalde brief houdt alleen in de mededeling, dat de voorwaarde in vervulling is gegaan. Uiteraard moet na die mededeling de wettelijke opzegtermijn in acht worden genomen, doch dat dit geschied is, wordt door Visser niet betwist;

„Visser betoogt, dat de opzegging onrechtmatig zou zijn, omdat hij gedurende het tijdvak 8 December 1954 tot 29 Januari 1955, waarin dus de mededeling van 11 December 1954 viel, door ziekte ongeschikt was, tot het verrichten van zijn arbeid en beroept zich op het bepaalde in artikel 1639 h lid 2 van het Burgerlijk Wetboek. Echter ten onrechte, als juist is, dat de opzegging, zij het voorwaardelijk, reeds op 6 november 1954 heeft plaats gevonden;

„Dat dan toch nog een termijn in acht moet worden genomen voor de werkbeëindiging, zoals Wij hiervoren aangaven, spruit voort uit de omstandigheid, dat door het voorwaardelijk karakter der opzegging het tijdstip der beëindiging der dienstbetrekking eerst bepaald kan worden nadat de voorwaarde in vervulling is gegaan;

„Visser ontkent de opzegging van 6 November 1954, zodat de N.V. die zal hebben te bewijzen. Zij bood het bewijs aan door getuigen en kan tot dit bewijs worden toegelaten";

op grond van welke overwegingen de kantonrechter der N.V. tot bewijs omtrent die opzegging heeft toegelaten;

O. dat de procureur-generaal dit vonnis bestrijdt met het navolgende middel van cassatie:

„Schending althans verkeerde toepassing van de artikelen 175 van de Grondwet, 20 van de Wet op de Regterlijke Organisatie, 48, 59 en 125 a van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, 1639e—1639k van het Burgerlijk Wetboek, 6 van het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen 1945, door te oordelen, dat in geval van opzegging van een arbeidsovereenkomst onder voorwaarde van alsnog te verkrijgen toestemming van den directeur van het Gewestelijk Arbeidsbureau ziekte van den werknemer ten tijde van het hem kenbaar maken van de verlening van die toestemming niet medebrengt toepasselijkheid van artikel 1639h van het Burgerlijk Wetboek, indien die ziekte ten tijde van de aanzegging van het ontslag nog niet bestond, zulks ten onrechte, aangezien slechts het tegengestelde oordeel met het stelsel van ons recht, gelijk opgesloten in de aangehaalde artikelen van het Burgerlijk Wetboek, en in het bijzonder met de reden van bestaan van artikel 1639h in overeenstemming is";

O. dienaangaande, dat het bestreden vonnis inhoudt de feitelijke vaststelling, dat de volgens artikel 6, lid 1, van het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen 1945 vereiste toestemming om de dienstbetrekking per 31 December te doen eindigen op 10 December aan de N.V. is verleend;

dat de kantonrechter voor de beslissing nopens de vraag, of van een rechtmatige beëindiging van de dienstbetreking sprake is geweest, het bezwaar van Visser, dat de toestemming is verleend gedurende het tijdvak dat hij — van 8 December 1954 tot 29 Januari 1955 — door ziekte tot het verrichten van arbeid

ongeschikt is geweest, als irrelevant heeft terzijde gesteld;

dat evenwel een redelijke toepassing van het in voormeld artikel 6, lid 1, neergelegde verbod om de arbeidsverhouding zonder de daar voorgeschreven toestemming te beëindigen medebrengt, dat de onder voorbehoud van toestemming gedane opzegging eerst werkt vanaf het ogenblik waarop die toestemming — aan welke geen terugwerkende kracht verleend kan worden — ter kennis van den werknemer is gekomen;

dat in verband hiermede het tot den werknemer gerichte verbod van artikel 1639h, lid 2, van het Burgerlijk Wetboek om op te zeggen gedurende den tijd, dat de arbeider ongeschikt is tot het verrichten van zijn arbeid wegens ziekte, aldus moet worden verstaan, dat niet tot een rechtmatige beëindiging van de dienstbetrekking kan leiden de aanzegging van het ontslag, wanneer, ook al heeft aanzegging vóór de ziekte plaats gehad, de toestemming tot beëindiging der arbeidsverhouding pas tijdens de periode van arbeidsongeschiktheid wegens ziekte ter kennis van den werknemer wordt gebracht;

dat mitsdien terecht het middel den kantonrechter verwijt dit uit het oog te hebben verloren;

Vernietigt het bestreden vonnis van den kantonrechter te Amsterdam des dat deze vernietiging geen nadeel toebrengen aan de rechten door partijen verkregen.

CENTRALE RAAD VAN BEROEP
16 november 1956 W.W. 1956/74

MRS MULIE, ORTUIN, NUVER

Art. 4 der Coördinatiewet
Loon in de zin der wet

Ook over de „zwarte" loongedeelten moet premie worden berekend.

In rechte:

Overwegende dat het in dit geding de vraag is, naar welk loonbedrag de door eiser in hoger beroep over het jaar 1954 verschuldigde premie ingevolge de Werkloosheidswet moet worden berekend;

Overwegende dat de bedrijfsvereniging — afgezien van de zogenaamde loongrenzen — de verschuldigde premie heeft berekend over het volle door de werkgever uitgekeerde en door diens werknemers ontvangen en genoten bedrag ook al zou dit meer zijn dan de werkgever op grond van de te dezen van toepassing zijnde bindend vastgestelde loonregeling, met inbegrip van aan de werkgever verleende ontheffingsbeschikkingen, rechtens aan loon mocht uitbetalen;

Overwegende dat de bedrijfsvereniging haar standpunt hierop heeft gegrond, dat sedert 1 januari 1954 — datum van in werking treden van de Coördinatiewet Sociale Verzekering — ingevolge artikel 9 der Werkloosheidswet deze wet onder „loon" verstaat het loon in de zin van de Coördinatiewet Sociale Verzekering en dat ingevolge artikel 4 van laatstgenoemde wet loon in de zin dier wet is al hetgeen uit een dienstbetrekking wordt genoten;

Overwegende dat namens de werkgever is aangevoerd, dat de verschuldigde premie slechts mag worden berekend over het rechtens verschuldigde loon en dat geen rekening mag worden gehouden met bedragen, welke in strijd met de bindend vastgestelde loonregelingen en eventuele verleende ontheffingsbeschikkingen te veel zijn uitgekeerd, zich daarbij beroepende op vroegere uitspraken van deze Raad;

Overwegende dat de Raad destijds meermalen heeft beslist, dat de bedragen, welke boven het wettelijke loon zijn uitbetaald, afwijkingen van het voorgeschreven loon vormen, welke afwijkingen bij artikel 17, lid 1, van het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen 1945 de werkgever uitdrukkelijk

verboden zijn en ten aanzien van welke afwijkingen, op grond van eerder genoemd Besluit, juncto artikel 3, lid 1, der Wet op het Algemeen verbindend en onverbindend verklaren van bepalingen in Collectieve arbeidsovereenkomsten geldt, dat het daartoe strekkende beding nietig is en dat in de plaats van zodanig beding de verbindend verklaarde bepalingen gelden, welke nietigheid als van openbare orde ook door de administratieve rechter moet worden geëerbiedigd;

Overwegende dat de verdere ontwikkeling der wetgeving en van de omstandigheden op het terrein van de van overheidswege beheerste particuliere loonvorming, de Raad echter tot de conclusie heeft doen komen, dat de verschuldigde premie ook over de zogenaamde „zwarte" loongedeelten moet worden berekend;

Overwegende toch, dat door de tot stand koming van de Coördinatiewet Sociale Verzekering en de wet van 24 december 1953 (stb. 589), houdende coördinatie van bepalingen loonbelasting en vereveningsheffing met die van heffingen sociale verzekering, duidelijk is geworden, dat de wetgever kennelijk bedoelde te bereiken, dat hetzelfde loonbegrip zou gelden zowel voor de heffing van de loonbelasting als voor de premieheffing van de sociale verzekering en dat daarbij dezelfde loonstaat grondslag zou zijn zowel voor de fiscale als voor de sociale verzekeringsheffingen, behoudens voorzover bepaalde loongrenzen — en dergelijke — afwijkingen tot gevolg zouden hebben;

Overwegende dat, aangezien de loonbelasting een voorheffing is van de inkomstenbelasting en voor de inkomstenheffing in het algemeen het al dan niet oirbare van de inkomsten geen rol speelt, het duidelijk is en ook in overeenstemming met de ter zake geldende fiscaalrechtelijke jurisprudentie, dat voor de heffing van de loonbelasting ook het zogenaamde zwarte gedeelte van het loon mede grondslag voor de heffing is;

Overwegende dat de coördinatie van het loonbegrip en de beoogde vereenvoudiging en eenvormigheid van de loonadministratie zouden worden gefrusteerd, indien voor de heffing van premie ingevolge de sociale verzekeringswetten een ander loonbegrip zou moeten worden gehanteerd;

Overwegende dat uit het hiervoren overwogene volgt, dat het als de bedoeling van de wetgever moet worden beschouwd dat de door de Raad eerder aangenomen nietigheid van afwijkingen van bindend vastgestelde loonregelingen niet tot gevolg heeft, dat over de zogenaamde zwarte lonen geen premie ingevolge de sociale verzekeringswetten zou mogen worden geheven;

Overwegende dat de Raad nog wenst te wijzen op de zich ten aanzien van dit punt op het terrein van de particuliere loonvorming voltrokken hebbende evolutie en na te melden omstandigheden;

Overwegende toch dat reeds in 1948 uitvoeringsorganen bij de uitvoering van de in dit opzicht op hen rustende taak moeilijkheden ondervonden in verband met de uit het destijds door de Raad uitgesproken standpunt voortvloeiende consequenties;

Overwegende dat de Raad in zijn uitspraak van 2 december 1948 K.B.W. 1948/; Z.W. 1948/81 heeft opgemerkt, dat de Raad van Arbeid weliswaar is geroepen, om de verschuldigde premie vast te stellen aan de hand van de gegevens welke op de ingezonden loonlijsten voorkomen, doch dat de Raad van Arbeid tevens tot taak heeft die gegevens op haar juistheid te controleren, waarbij het uiteraard ter beoordeling van de Raad van Arbeid staat, in welke gevallen zij in de betreffende omstandigheden aanleiding wil vinden tot zulk een nadere contrôle over te gaan en in hoeverre zij dit wil doen;

Overwegende dat moet worden aangenomen, dat vele uitvoeringsorganen zich in het algemeen er toe hebben beperkt hij hun contrôle na te gaan, of kennelijk uitbetaalde bedragen ten onrechte niet op de loonlijsten zijn verantwoord, doch overigens èn door de steeds toenemende moeilijkheden om na te gaan, welke bedragen rechtens hadden mogen worden uitgekeerd, èn door de omstandigheid, dat het als een onredelijke bevoordeling van een werkgever werd aangemerkt, indien deze over de

zogenaamde zwarte loongedeelten geen premie zou behoeven te betalen, zich er in de regel toe hebben bepaald zonder meer over de volle uitgekeerde bedragen de verschuldigde premie te berekenen;

Overwegende dat voorts verwacht mocht worden, dat met het oog op de vele en zware strafrechtelijke sancties, gesteld op het overtreden van de loonnormen, een werkgever er niet licht toe zou overgaan zich er tegenover een uitvoeringsorgaan en tegenover de administratieve rechter openlijk op te beroepen, dat hij zogenaamde zwarte lonen had uitbetaald, hetgeen een vervolging wegens misdrijf tengevolge kan hebben;

Overwegende dat het euvel der zogenaamde zwarte lonen in bepaalde bedrijfstakken, niettegenstaande een grotere mogelijkheid bij een goede prestatie hogere lonen te betalen, mede door ontheffings- en zogenaamde doorbrekingsbeschikkingen, niet is verminderd, doch zelfs een onvoorziene omvang heeft aangenomen, terwijl het laakbare daarvan steeds minder wordt aangevoeld;

Overwegende dat blijkbaar in meerdere gevallen wordt nagelaten ontheffings- of doorbrekingsbeschikkingen aan te vragen, ook in gevallen, waarin deze kennelijk hadden kunnen worden verkregen, terwijl in talrijke gevallen een of meer voorwaarden van de verkregen ontheffings- of doorbrekingsbeschikkingen worden overtreden als gevolg waarvan het gehele bedrag, dat op grond van die beschikkingen meer had mogen worden uitbetaald, tenslotte als zogenaamd zwart loon moet worden aangemerkt;

Overwegende dat, aangezien deze zwarte loongedeelten een bedrag uitmaken, dat enkele tientallen miljoenen guldens per jaar beloopt, het bij de premieberekening voor de sociale verzekeringswetten buiten beschouwing laten van de zogenaamde zwarte loongedeelten een oneerlijke concurrentiemogelijkheid zou scheppen voor de werkgevers, die zogenaamde zwarte lonen lonen betalen, die niet de moeite nemen ontheffings- en doorbrekingsbeschikkingen aan te vragen, dan wel die de daarbij gestelde voorwaarden niet of niet ten volle nakomen, tegenover de werkgevers, die zich inspannen om zo hoog mogelijke, wettelijk toelaatbare lonen te betalen door het aanvragen van ontheffings- en doorbrekingsbeschikkingen en de daarbij gestelde voorwaarden ten volle na te komen, ook voor zover deze extra kosten voor administratie en dergelijke meebrengen;

Overwegende dat kennelijk ook het risico van een strafvervolging geen voldoende rem meer oplevert ter beperking van het euvel van het uitbetalen van zogenaamde zwarte lonen en tegen het zich openlijk daarop beroepen;

Overwegende dat onder deze omstandigheden handhaving van 's Raads vroegere opvatting, welke gold zowel voor de loonbedragen, waarnaar uitkeringen moesten worden berekend, als waarnaar de premie diende te worden geheven, zou leiden niet tot beperking van het euvel der zwarte lonen, doch veeleer aanleiding zou kunnen geven tot verergering van dit euvel in zijn consequenties, onder deze laatsten begrepen terugvordering op grote schaal van over zogenaamde zwarte loongedeelten reeds betaalde premies, waardoor werkgevers, die in strijd met de strafwetgeving hebben gehandeld, in feite door de administratieve rechter zouden worden gesauveerd;

Overwegende dat deze vorenbedoelde maatschappelijke ontwikkeling en omstandigheden de juistheid en de wenselijkheid van het door de wetgever bij het tot stand brengen van de Coördinatie_ wet Sociale Verzekering kennelijk ingenomen standpunt nog versterkt;

Overwegende dat de Raad het onder de hierboven geschetste omstandigheden ook niet meer onaanvaardbaar acht, indien zijn beslissing tot gevolg heeft, dat ook het door het Rijk voor de werkloosheidsverzekering verschuldigde gedeelte van de premie mede wordt berekend over de zogenaamde zwarte gedeelten van het loon;

Overwegende dat de bedrijfsvereniging haar standpunt wel heeft trachten te adstrueren door er op te wijzen, dat voor de premieheffing vóór en na 1 januari 1954 in de sociale verzekeringswetten wordt gesproken van „ontvangen" of „genoten" loon, terwijl voor de uitkeringen meer de nadruk wordt ge-

legd op het „verdiende" loon, doch dat de Raad er op wenst te wijzen, dat de wetgever bij het gebruik van de termen „ontvangen" of „genoten" loon tegenover „verdiend" loon niet steeds deze verschillende termen zodanig heeft gebruikt, dat hierop een juridisch voldoende verantwoord verschil tussen premieloon en uitkeringsloon kan worden gebaseerd, al moet worden erkend, dat bij de gebezigde terminologie ten aanzien van het premieloon meer de nadruk valt op het ontvangen en genieten, dan op het verdiend hebben of kunnen verdienen, terwijl ten aanzien van het uitkeringsloon het omgekeerde het geval is;

Overwegende dat bovendien deze sociale verzekeringswetten algemeen loonbegrip hadden en hebben, dat voor die wetten in haar geheel gold en mitsdien in beginsel evenzeer van toepassing was op het loon, dat voor de premieheffing in aanmerking kwam, als op het loon, waarnaar de uitkering wordt berekend;

Overwegende dat het vorenstaande niet tot de gevolgtrekking mag leiden, dat de Raad thans ook van oordeel zou zijn, dat de uitkeringen eveneens over de zogenaamde „zwarte" loongedeelten zouden mogen en moeten worden berekend;

Overwegende toch dat de Regering in het wetsontwerp, dat heeft geleid tot de Coördinatiewet Sociale Verzekering met opzet geen omschrijving van het begrip „dagloon" heeft gegeven met deze toelichting:

„Dit dient in de afzonderlijke wetten te geschieden. Het dagloon vormt de grondslag voor de uitkeringen en moet afgestemd zijn op het karakter van die uitkeringen. Het heeft derhalve geen betekenis voor de vereenvoudiging van de loonadministratie. Dit is wel het geval met het loonbegrip voor zover dit ten grondslag ligt aan de premieheffing. Weliswaar zal de dagloonbepaling in het algemeen ook geschieden naar de grondslag van het in dit ontwerp opgenomen loonbegrip, doch niet in alle gevallen is het aangewezen dat premieloon en uitkringsloon gelijk zijn . . .";

Overwegende dat de wetgever zich kennelijk met dit standpunt van de Regering heeft verenigd;

Overwegende dat namens de werkgever nog is aangevoerd, dat de bedrijfsvereniging onjuist zou handelen door voor de premieheffing wel met zogenaamde zwarte lonen rekening te houden, doch voor de loongrenzen deze te verwaarlozen;

Overwegende dat, voor zover hiermede wordt gedoeld op het bepaalde in artikel 1, aanhef en onder c, der Ziektewet en artikel 4, lid 1, aanhef en onder e, der Werkloosheidswet, de Raad dit punt buiten beschouwing kan laten, aangezien niet is gesteld noch de Raad is gebleken, dat de beslissing hiervan in casu de hoogte van het loon, waarover de premie moet worden berekend, beïnvloedt;

Overwegende dat de eerste rechter bij gebrek aan voldoende gegevens niet in een beoordeling is getreden van de juistheid van de in de verzamelloonstaat 1954 vermelde aantallen dagen en jaartotalen van de uitgekeerde bruto-lonen en premieplichtige lonen;

Overwegende dat het dictum van de uitspraak, waarvan beroep, dan ook moet worden aangemerkt als een bevestiging van de bestreden beslissing voor wat betreft de rechtsvraag, wat als loon voor de berekening van de premie ingevolge de Werkloosheidswet in aanmerking moet worden genomen;

Overwegende dat, nu de gemachtigden van partijen, de Raad uitdrukkelijk hebben verzocht uitspraak te doen omtrent het rechtspunt, dat partijen verdeeld houdt, te weten of al dan niet zogenaamde zwarte loongedeelten „loon" zijn in de zin der Werkloosheidswet en mitsdien voor premieberekening in aanmerking komen, de Raad bij gebrek aan voldoende gegevens eveneens meent te moeten volstaan met het geven van een beslissing ten aanzien van het rechtspunt, dat partijen verdeeld houdt;

Overwegende dat hieruit volgt, dat de Raad — het dictum van de uitspraak, waarvan beroep, opvattende als hiervoren is weergegeven — van oordeel is, dat de uitspraak, waarvan beroep, moet worden bevestigd;

Rechtdoend in naam der Koningin!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

BOEKBESPREKING

Mr. P. W. KAMPHUISEN, De collectieve en de individuele arbeidsovereenkomst, Universitaire Pers Leiden 1956; 228 blz., f 25,—.

In de hof van het arbeidsrecht staan de civilistische planten slechts spaarzaam gezaaid. Het behoeft daarom geen betoog, dat een bijdrage van bij uitstek deskundige zijde, zowel in civilistisch als in arbeidsrechtelijk opzicht, met open armen wordt ontvangen. En wanneer wijlen Professor Mr. E. M. Meyers, wiens „Arbeidsovereenkomst", ofschoon na 1924 niet meer herdrukt, nog steeds niet aan gezag heeft ingeboet, Kamphuizen aanzoekt als auteur van een nieuw werk over de arbeidsovereenkomst op te treden, dan mogen wij hierin toch wel een vingerwijzing zien, dat „De collectieve en de individuele arbeidsovereenkomst" onder meer is bedoeld als een vervanging en aanvulling van Meyers' werk. Een reden tot verheugenis te meer.

Is er, behalve deze vingerwijzing, ook in de concrete opzet van het werk iets te bespeuren van een verband met Meyers' werk uit zijn jonge jaren? Wij menen van niet; de opzet is geheel anders, anders ook dan Kamphuisen's eerder geschrift in de Asser-reeks [1]), nog meer op de practijk gericht dan dit laatste. O.i. betekent dit nieuwe geschrift daarom een verrijking; het arbeidsrecht is in de eerste plaats practisch recht. De theoreticus moge er op vele punten genoegen aan beleven, in Kamphuisen's jongste werk zal hij zich zeker teleurgesteld gevoelen, een uitvoerige dogmatische behandeling van de stof zal hij er niet in aantreffen [2]).

Men kan zich de vraag stellen, of na de in 1950 uitgekomen herziene tweede druk van Asser's Handleiding, Deel III, Derde stuk, wel behoefte bestond aan een nieuw boek van dezelfde auteur, dat voor het merendeel hetzelfde terrein bestrijkt, en dus een doublure zou kunnen zijn. In zijn „woord vooraf" beantwoordt Kamphuisen deze vraag met erop te wijzen, dat een belangrijk deel van de stof (het ontslagrecht) geheel is gewijzigd, terwijl een studie van de collectieve arbeidsovereenkomst naar Nederlands recht zeker niet overbodig leek. In zijn eerder genoemd werk bezigt Kamphuisen (p. 130) een beeldspraak, welke een beeld van de Parijse rive gauche en de rive droite in ons wakker roept; de Wet op de collectieve arbeidsovereenkomst van 1927 vergelijkt hij met een brug, die de privaatrechtelijke oever verbindt met de publiekrechtelijke, waarop zich als bruggehoofd de Wet op het verbindend en onverbindend verklaren van bepalingen van collectieve arbeidsovereenkomsten van 1937 bevindt. En omdat op zijn minst twijfel kan bestaan tot welke oever de wet van 1927 moet worden gerekend, wordt de brug bij Asser nog niet geslagen. Velen hebben dit betreurd [3]); kennis van de betekenis van de arbeidsovereenkomst is in de tegenwoordig tijd toch eigenlijk niet mogelijk zonder kennis van het recht — en de practijk — betreffende de collectieve arbeidsovereenkomst. Kamphuisen heeft thans de brug wèl geslagen, en wij mogen zeggen, dat het een pons maior is geworden. Daarom is het wellicht jammer, dat Kamphuisen op het bruggehoofd (de wet van 1937) is blijven staan, en niet nog een verkenningstocht heeft ondernomen naar het achterland: het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen 1945 speelt zowel bij de collectieve contracten als bij het ontslagrecht een te belangrijke rol, dan dat zou kunnen worden volstaan met de enkele verwijzingen, die Kamphuisen er aan wijdt.

Het ligt niet op onze weg een gedetailleerde critiek op Kamphuisen's werk te schrijven; wij willen echter wel enkele losse opmerkingen maken.

1) Asser/Kamphuisen, Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht, derde deel verbintenissenrecht, derde stuk bijzondere overeenkomsten, Zwolle 1950, p. 310 v.

2) Uitgezonderd bij de behandeling van de collectieve arbeidsovereenkomst.

3) Zie o.a. M. G. Levenbach in Sociaal Maandblad 1946, p. 90.

Reeds in het begin van zijn behandeling van de wet op de collectieve arbeidsovereenkomst, op p. 17, roert Kamphuisen bij ons een tedere snaar aan. Naar klassiek model onderscheidt hij daar bepalingen in een c.a.o., welke tussen de contracterende partijen werken, en derhalve obligatoir zijn, en bepalingen, welke normatieve werking hebben; deze laatste verdeelt hij in horizontale bepalingen, welke overgaan in de individuele arbeidsovereenkomsten, en diagonale bepalingen, welke werken tussen de leden van de ene vereniging enerzijds en de wederpartij van die vereniging anderzijds. Dit nu spreekt ons bijzonder aan, daar wij reeds geruime tijd gewoon zijn bij onze colleges over de c.a.o. de diverse bindingen op het zwarte bord te schetsen in horizontale, diagonale en verticale lijnen. Met deze indeling plaatst Kamphuisen zich o.i. tegenover de opvatting van Levenbach [4]).

Over de thans in een nieuw stadium getreden strijd om de tweedeling of driedeling van de bepalingen van een c.a.o. zullen wij bij deze gelegenheid niet uitweiden. Wij volstaan met te zegen, dat de uiteenzetting van Kamphuisen voor de ingewijde zeer verhelderend werkt. Wie de inzet van de strijd niet, of niet voldoende kent, raden wij echter aan zich eerst van de inzichten van de kampioenen op de hoogte te stellen [5]).

Het tweede gedeelte van Kamphuisen's oeuvre, de individuele arbeidsovereenkomst, geeft ons aanleiding tot nog een opmerking. Wij betreuren het, dat Kamphuisen geen kans heeft gezien de wet van 14 juni 1956, S. 343, tot opheffing van de handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw nog in de tekst te verwerken, hoewel de verschijning van zijn boek slechts luttele weken voorafging aan het in werking treden van deze wet op 1 januari 1957. Dientengevolge wordt Kamphuisen's werk ontsierd door een stuk reeds bij verschijnen verouderd commentaar. Echter is het juist uit deze behandeling van de rechtspositie van de gehuwde vrouw als arbeidster en als werkgeefster, dat wij een fragment willen lichten.

Op p. 87 betoogt de schrijver, als wij hem goed begrijpen, dat de veronderstelde bewilliging van de man ten aanzien van door de vrouw als werkgeefster gesloten arbeidscontracten slechts in zoverre geldt (gold!), als zij in overeenstemming te brengen is met de stand en de welstand van het gezin, In het ene geval zal volgens hem het aannemen van een dagdienstbode buiten de z.g. sleutelmacht liggen, in het andere zal zelfs het aannemen van een chauffeur daartoe behoren. Het door Kamphuisen gestelde komt er dus op neer, dat de criteria (in het algemeen de stand en welstand van de betrokken huishouding) waaraan getoetst moet worden, of een bepaalde uitgave tot de „gewone en dagelijkse" behoort, waarvoor de veronderstelde bewilliging geldt, ook aangelegd moeten worden bij de beoordeling, of het aangaan van een bepaalde arbeidsovereenkomst onder de veronderstelde bewilliging valt en dus aansprakelijkheid voor de man medebrengt. Dit gaat ons te ver; immers het enige criterium, dat art. 164 B.W., oud, hiervoor stelde was, dat de overeenkomst ten behoeve van de huishouding moest zijn aangegaan; stond dit eenmaal vast, dan stelde de wet buiten twijfel, dat de overeenkomst tot de gewone en dagelijkse „uitgaven" van de huishouding behoorde [6]).

De kwestie is ook voor het nieuwe recht niet zonder belang. In artikel 162 B.W., nieuw, lezen wij: de ene echtgenoot is naast de andere voor het geheel aansprakelijk voor de door deze ten behoeve van de gewone gang van de huishouding aangegane verbintenissen, met inbegrip van die, welke voortvloeien uit de door hem als werkgever ten behoeve van de huishouding aangegane arbeidsovereenkomsten. Evenals in de redactie van art. 164 B.W., oud, waarmede art. 162, nieuw, blijkens de toe-

4) In Arbeidsrecht, een bundel opstellen, Alphen aan den Rijn 1956, p. 121 v.

5) Zie, behalve het in de vorige noot genoemde artikel, W. F. A. Van Haersolte, De bescherming van de collectieve arbeidsovereenkomst door het recht, Academisch proefschrift Leiden 1931.

6) Zie J. Ph. Suyling, Inleiding tot het burgerlijk recht, 7e stuk (Huwelijksgoederenrecht), Haarlem 1943, p. 18.

lichting (Bijlagen II, 1954/55, No 1430), Memorie van Antwoord (p. 13) correspondeert, worden door de echtgenoten gesloten arbeidsovereenkomsten, mits ten behoeve van de huishouding aangegaan, ipso iure beschouwd als te behoren tot de verbintenissen, ten behoeve van de gewone gang van de huishouding aangegaan. De man is dus mede-aansprakelijk voor de verbintenissen, die voortvloeien uit de door de vrouw met de dagdienstbode gesloten arbeidsovereenkomst, zowel als voor die, welke uit de door haar met de luxe-chauffeur gesloten overeenkomst voortkomen.

Ten slotte willen wij nog een derde opmerking maken, n.l., dat wij het jammer vinden, dat Kamphuisen op p. 204 het zonder zin acht in te gaan op de kwestie, of naast het nieuwe ontslagrecht, en met name naast de regeling van het kennelijk onredelijk ontslag, de bemoeiïng van de Directeur van het Gewestelijk Arbeidsbureau ex artikel 6 B.B.A. 1945 nog wel nodig en nuttig is. Wij hadden gaarne de stem van een doorgewinterd en gezaghebbend civilist in deze gehoord. Juist de civilist moet het toch wel zeer ter harte gaan, dat een stuk civiele rechtspleging in eerste instantie blijft toevertrouwd aan een administratief orgaan, en dat nog wel op grond van een regeling, die bestemd was slechts als tijdelijk noodrecht te gelden.

Ten slotte nog deze opmerking, dat wij node de jurisprudentie en litteratuur van na 1955 missen. Kamphuisen kon deze niet meer in de tekst verwerken, maar nu is ons de rechtspraak onthouden van die gevallen, waaruit kon blijken, dat de controverse over het al dan niet laten voortbestaan van het vergunningsstelsel bij ontslag niet van zuiver academische aard is, doch integendeel wel degelijk tot moeilijkheden heeft geleid.

Rest ons te vermelden, dat het boekwerk is voorzien van en uitgebreid register, waarbij het een gelukkige gedachte is geweest voorieder van de drie behandelde onderdelen een apart, overzichtelijk, register samen te stellen.

Hulde aan de schrijver! Moge een ruime verspreiding van zijn werk hem de voldoening schenken, waarop hij recht heeft.

Molenaar

MEDEDELING

VERENIGING VOOR ARBEIDSRECHT

Voorjaarsvergadering

Op zaterdagochtend 25 mei zal de Vereniging voor Arbeidsrecht haar voorjaarsvergadering wijden aan:

Problemen van het Ziekenfondswezen.

Als sprekers zullen optreden de heer *J. de Wit,* wiens artikelen over dit onderwerp in de nummers september tot en met december van dit tijdschrift kunnen gelden als uitgangspunt voor zijn betoog, alsmede *dr J. Ponsioen.*

Plaats en tijd van samenkomst zullen aan de leden der vereniging nader worden bekend gemaakt.

De najaarsvergadering zal aan de „rechtspraak in arbeidszaken" gewijd zijn en plaatsvinden op 26 oktober. Als inleider zal optreden mr Th. F. Raedt, kantonrechter te Haarlem.